Ἀριθ. 554 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΑ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ' | Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. | 10 Αὐγούστου 1886

ΝΗΣΟΙ ΤΩΝ ΠΡΙΓΚΙΠΩΝ

ΧΑΛΚΗ

[Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμ. φύλλον.]

Ἐκ τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς σχολῆς μεταβαίνει τις εἰς τὴν δευτέραν Μονὴν τῆς Χάλκης, τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, δι' ὁδοῦ τόσον τερπνῆς, διὰ δενδροστοιχιῶν τόσων περικαλλῶς ὑπερκειμένων τῆς θαλάσσης, ὥστε νομίζει ὅτι εὑρίσκεται εἰς παράδεισον ἀγγλικον, ἢ εἰς τὰς κομψὰς ὄχθας τῆς ἀγγλικῆς νήσου Οὐάϊτ. Ἡ τοποθεσία καὶ τῆς Μονῆς ταύτης εἶνε ὡς ἡ τῆς πρώτης ἀπαραμίλλητος. Ἡ Μονὴ εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ ἄκρας τῆς νήσου νευούσης πρὸς τὰ παράλια τῆς Βιθυνίας, ἐν μέσῳ μεγάλων δένδρων, καὶ πρὸ τοῦ ὡραιοτέρου πανοράματος τοῦ κόσμου. Μακρόθεν τὸ χάριεν ἐκεῖνο ἀκρωτήριον, καλυπτόμενον ὑπὸ ἐκτεταμένων κτιρίων, χωριζόμενον πρὸς Μ ἐκ τῆς μικρᾶς πόλεως διὰ σκιερᾶς καὶ βαθείας κοιλάδος, ὁριζόμενον πρὸς Β ὑπὸ κομψοῦ κολπίσκου χαριέντως κυρτουμένου, φαίνεται ὡς ἰδία νῆσος, πρόσκοπος τῆς χλοερᾶς Χάλκης. Ἐκ τῶν ὑψηλῶν δωμάτων τῆς μονῆς, ἐν ᾗ σήμερον ὑπάρχει ἡ μεγάλη θεολογικὴ σχολὴ τῶν ὀρθοδόξων, τῶν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, ἢ ἐκ τῶν σεμνῶν ἐδωλίων, τῶν κειμένων ἐντὸς τῶν πευκώνων, ὁ θεατὴς ἔκπληκτος ἐκ τοῦ θαυμασίου θεάματος περιπλανᾷ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ σκηνογραφίας εἰς σκηνογραφίαν, ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὸν κυανῆς θαλάσσης εἰς τὰς νεφελώδεις κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, ἀπὸ τῶν ἀπειραρίθμων μιναρέδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰ μυρία χωρίδια, ὧν οἱ λευκοὶ σωροὶ στίζουσι τὴν χλοερὰν παραλίαν, καὶ μονότονον ἐν μέρει, τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας.

Κατὰ παράδοσίν τινα, οὐχὶ δυστυχῶς τόσον βάσιμον, κτίτωρ τῆς δευτέρας ταύτης Μονῆς θεωρεῖται ὁ ἐπιφανὴς Φώτιος, εἷς τῶν σοφωτάτων καὶ ἐπιφανεστάτων πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἓν τῶν προσώπων τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Θ' αἰῶνος. Οὐδὲν εἶνε γνωστὸν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς ταύτης ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, οὐδὲ περὶ τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἠσκήτευσαν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων αυτοκρατόρων ἢ ἐπὶ τῶν Σουλτάνων. Ἡ Μονὴ τῆς Χάλκης εἶχε σχεδὸν καταρρεύσει, ὅτε ἀνῳκοδομήθη κατὰ τὴν 16ην ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Μητροφάνους, υἱοῦ κεραμέως ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς (τὸ νῦν Χάσκιοϊ), ὁ ὁποῖος τῷ 1554 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ Β', φίλου του, ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας, ἐκλήθη δὲ βραδύτερον τῷ 1565 εἰς τὴν πατριαρχείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ἧς παρῃτήθη· ἐξελέχθη δὲ καὶ δεύτερον· καὶ ἀπέθανε τῷ 1580..... Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Μητροφάνους κατηγόρησαν αὐτοῦ ἐπὶ φιλοχρηματίᾳ. Εἶχεν ὅμως ἀρετήν, ἥτις μεθ' ὅλας τὰς κατηγορίας, καθιστᾷ τὸ ὄνομά του ἀγαπητὸν παντὶ τῷ διαφερομένῳ περὶ τὰ ἀρχαῖα. Ὁ Μητροφάνης, ὧν εἷς τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν τῶν χρόνων του, μετὰ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἀρχαίων χειρογράφων, ἅτινα διέφυγον τὴν καταστροφὴν τοῦ 1453. Συνέλεξε δὲ μέγαν ἀριθμόν, ὧν ὁ χειρόγραφος κατάλογος, φέρων χρονολογίαν τὸ ἔτος 1572, εὑρίσκετο κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Δουκαγκίου ἐν τῇ ἐθνικῇ τῶν Παρισίων βιβλιοθήκῃ. Δυστυχῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροφάνους ἡ πολύτιμος ἐκείνη συλλογὴ διεσκορπίσθη. Ὁ λόγιος δὲ διπλωμάτης Γκισλαὶν δὲ Βουσβὲκ (Ghislain de Busbecq), ἐκεῖνος, ὃν ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ λιλᾶ εἰς τὴν Εὐρώπην κατέστησε γνωστότατον, καὶ ὁ ὁποῖος διῆλθε τρεῖς μῆνας ἐν Χάλκῃ περὶ τὸ μέσον τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος, ἐκόμισε φορτίον χειρογράφων, ἐν οἷς καὶ περιώνυμον χειρόγραφον τοῦ Διοσκορίδου, σήμερον εὑρισκόμενον ἐν Βιέννῃ, τὸ ὁποῖον ἠγόρασε 50 δουκάτα. Ἐκ τῶν πολλῶν ἐκείνων θησαυρῶν μόλις ὑπελείφθη μικρὸν μέρος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἁγίας Τριάδος, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα βιβλιοθήκη Μητροφάνους, ἀποτελοῦν τὸ πολυτιμότερον μέρος τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τῆς θεολογικῆς σχολῆς.

Ἡ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀνακαινισθεῖσα περὶ τὰ τέλη τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ἐπυρπολήθη τῷ 1821· ἀνηγέρθη δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' τῷ 1844. Κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο ἡ παλαιὰ αὕτη Μονὴ τοῦ Φωτίου καθιερώθη ὁριστικῶς εἰς Σχολὴν Θεολογικήν, οἰκουμένη ὑπὸ 80 μαθητῶν.

Εἶνέ τι ἐξαίσιον ἡ περιδιάβασις δύοντος τοῦ

ἡλίου ἐπὶ τῆς μεγάλης αἱμασιᾶς ὑπὸ τὰ γηραιὰ προαιώνια δένδρα. Πᾶσα ἡ παραλία τῆς Ἀνατολῆς, αἱ δύο ἀκταὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου (Κόλπου τοῦ Ἰσμὶτ ἢ Νικομηδείας), ὃν τοσάκις διέσχισαν αἱ βυζαντιναὶ γαλέραι, πᾶσαι αἱ κλιτῦς τῶν ὑψηλῶν λόφων τῆς Βιθυνίας, φωτίζονται διὰ φωτὸς τοιούτου χρωματισμοῦ, ὥστε οὐδεμία γραφὶς εἶνε ἱκανὴ νὰ παραστήσῃ τὰ βαθέα κοιλώματα καὶ τὰς λαμπούσας προεξοχάς. Αἱ ἐρυθραὶ καὶ φαιοῦ χρώματος τουρκικαὶ οἰκίαι, ὧν τὰ κράσπεδα βρέχει ἡ θάλασσα, σκιάζουσι δὲ μεγαλοπρεπῶς ὑψηλὰ συμπλέγματα πευκῶν, πλατάνων καὶ συκομορεῶν, φαίνονται ὡσεὶ ἀναδυόμεναι ἐκ φλεγομένων κυμάτων. Ὁ κυκλοτερὴς ὄγκος τοῦ ἀρχαίου ὄρους τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου δεσπόζει ἐπὶ τοῦ πορρωτέρω ὁρίζοντος, οὗ ἐντείνουσι τὴν εἰκόνα ἐν ἀριστερᾷ οἱ μιναρέδες τοῦ Καδίκιοϊ καὶ τοῦ Σκουτάρεως. Ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀριστερὰν διαφαίνεται ἡ Κωνσταντινούπολις, ὡσεὶ κατὰ τὸ ἥμισυ βεβυθισμένη εἰς τὰ κύματα, διὰ μέσου χρυσιζούσης θολερᾶς ἀτμοσφαίρας. Ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ θεατοῦ ἐκτείνονται αἱ νῆσοι τῆς Πρώτης καὶ τῆς Ἀντιγόνης, κεκαλυμμέναι ἐκ λευκῶν οἰκοδομῶν· ἡ Πρίγκιπος δὲ ἰδίᾳ ἐκτείνει τὰς δενδροφυτείας αὐτῆς, τοὺς κρεμαστοὺς κήπους, τὰ λαμπρὰ ἐξοχικὰ μέγαρα ἐντὸς δένδρων καὶ ἀνθέων. Ἀλλὰ τὸ κυριώτατον τμῆμα τοῦ σκηνογραφικοῦ πίνακος παριστᾷ ὁ Ὄλυμπος, τὸ γηραιὸν αὐτὸ ὄρος τῆς ἀσιατικῆς εἰδωλολατρείας. Τὰ ἀπέραντα αὐτοῦ πλευρὰ λευκότητος ἀκτινοβολούσης ἐρυθρούμενα ὑπὸ τῶν τελευταίων τῆς δυούσης ἡμέρας λάμψεων, ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ ῥαδινὸν ὅριον μεταξὺ τοῦ κυανοχρόου οὐρανοῦ, ποικιλλομένου ὑπὸ ἀκτίνων ξανθοχρόων, καὶ τῶν κατωτέρων χλοερῶν καὶ δασωδῶν κλιτύων ὑφ' ἃς κρύπτονται ὑπὸ βαθὺ σκότος ἤδη αἱ πόλεις τῆς Βιθυνίας καὶ τὰ ἀπειράριθμα αὐτῆς χωρία. Μακρόθεν, πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπομακρύνονται αἱ χθαμαλαὶ παραλίαι τῆς Θρᾴκης. Ἡ θάλασσα κατάλευκος, διασχίζεται ὑπὸ ἀπείρων πλοίων καὶ πλοιαρίων. Πανταχόθεν πλοῖα, λέμβοι βαρεῖαι ἀρχαϊκῶν μορφῶν, ἀτμόπλοια, ἀδιαλείπτως ἐξερευγόμενα νέφη λευκοῦ καπνοῦ, συντρέχουσιν εἰς τὴν θορυβώδη συνάντησιν τοῦ Κερατίου Κόλπου. Καΐκια μόλις ὁρατά, ὅμοια μακρόθεν πρὸς θαλασσίους μύρμηκας, ταχέως ὀλισθαίνουσιν ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον σιωπηλὰ καὶ μυστηριώδη. Ἕκαστος κόλπος ἔχει τὸν ἴδιον αὐτοῦ λιμένα, τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἀποβάθραν, τὰ ἁλιευτικὰ πλοιάρια γραφικῶς προσηραγμένα, τὰς χλοερὰς δενδροφυτείας κατερχομένας μέχρι θαλάσσης. Οὐδαμοῦ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἠδύνατο νὰ φανταασθῇ τόπους μονήρεις τερπνοτέρους καὶ προσφορωτέρους εἰς τὸ νὰ ὑψώσωσι τὴν ψυχήν. Ἐὰν οἱ νέοι λευῖται, ὧν τὰ ἔτη ῥέουσιν ἐν τῷ ηὐλογημένῳ τούτῳ τόπῳ, ὧν αἱ ὧραι μερίζονται ἐν τῇ μελέτῃ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν γαληνιαίων τούτων φυσικῶν καλλονῶν, δὲν ἀποβαίνωσιν ἀληθεῖς καὶ τέλειοι ἱερεῖς, τοῦτο προέρχεται διότι δὲν αἰσθάνονται ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸ ἐλατήριον πρὸς πτῆσιν ὑψιπετῆ ἀνωτέρων σκοπῶν.

Ἀνερχόμενοι ἐσπέραν τινὰ ὡραίαν τοῦ φθινοπώρου τὴν ἠρέμα κεκλιμένην ὁδόν, ἥτις κατὰ μῆκος ἑλίσσεται τοῦ ἀκρωτηρίου καὶ καταλήγει εἰς τὴν μεγάλην πύλην τῆς Μονῆς, τὴν σκιαζομένην ὑπὸ γηραιῶν δένδρων, καὶ ἔχουσαν ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων πομπικὴν ἐπιγραφήν, παρέστημεν εἰς θέαμα σεμνόν. Δύο ὁμάδες ἀνδρῶν μελανειμονούντων, ἐνδεδυμένων τὸ σοβαρὸν ἔνδυμα τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου, εἶχον καθ' ὁδὸν συναντηθῆ. Ἡ μία συνέκειτο ἐκ τῶν ὡραίων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν φερόντων μακρὰν κόμην, καὶ γένειον λευκὸν ἢ ἔτι ἐβενῶδες, χαρακτηριστικὰ δ' εὐγενῆ καὶ ἁρμονικά, θαυμασίων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀνωτάτου κλήρου τῶν Ἑλλήνων, ὧν ἡ παρουσία ἀποπνέει ἀνέκφραστον μεγαλειότητα. Ἡ ἑτέρα δ' ἐκ νέων, εὐγενοῦς καὶ ἀξιωματικοῦ βαδίσματος, ὄψεως ὠχρᾶς καὶ ἐκφραστικῆς, ἐχόντων καὶ τούτων μακρὰν κόμην, ἧς οἱ ὅλως γυναικεῖοι πλόκαμοι μόλις ἐκρύπτοντο ἐν στενοχωρίᾳ ὑπὸ τὸν ὑψηλὸν κυλινδρικὸν σκοῦφον. Οἱ γέροντες καταβάντες τῶν ὑποζυγίων, ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς ἐπισκοπικῆς βακτηρίας, καὶ ἔτεινον ἀφελῶς τὴν χεῖρα, ἣν οἱ νέοι κατὰ τὴν διάβασιν ἐκείνων παρατεταγμένοι ἠσπάζοντο ἐν σεβασμῷ καὶ εὐλαβείᾳ μεμετρημένῃ.

Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ ὥριμοι τὴν ἡλικίαν καὶ οἱ γέροντες ἦσαν οἱ πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας, πᾶσα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ καὶ ὑπέρτατον συνέδριον τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· ἦσαν ὡσαύτως οἱ μητροπολῖται Ἐφέσου, Νικομηδείας, Φαρσάλων, Ἴμβρου, Θεσσαλονίκης, φέροντες πάντες τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ ἔνδοξα ὀνόματα τῆς πρώτης ἐκκλησίας, διάδοχοι ἄμεσοι τῶν μεγάλων πνευματικῶν, τῶν μεγάλων μαρτύρων, τῶν μεγάλων ῥητόρων τῶν διασήμων συνόδων, ἄξιοι κληρονόμοι τοσούτων ἐνδόξων ὀνομάτων, ἱεράρχαι σοφοὶ καὶ πεπαιδευμένοι, πατριῶται θερμοὶ καὶ πεφωτισμένοι, κληρικοὶ ἀπέριττοι. Ἤρχοντο δὲ πάντες νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν ἔναρξιν τῶν ἐτησίων ἐξετάσεων τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἐν ᾗ οἱ πλεῖστοι τούτων διήνυσαν τὰς πρώτας σπουδάς των. Οἱ νέοι δὲ ἦσαν οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς, οἵτινες ἡγουμένου τοῦ ἀρχιμανδρίτου, ἤρχοντο εἰς προϋπάντησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν, ὅπως εὐχηθῶσιν ἐν σιωπῇ καὶ σεβασμῷ τὴν αἰσίαν αὐτῶν ἄφιξιν.

Τρίτον καὶ τελευταῖον Μοναστήριον, κτίσεως ἥττον ἀρχαίας, ὑπάρχει ἐν Χάλκῃ παρὰ τῇ κωμοπόλει τῆς νήσου, πρὸς τὴν ἀναπεπταμένην θάλασσαν, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Προσονομάζουσι δὲ ὡσαύτως τοῦτο Μοναστήριον τοῦ Κρημνοῦ, ἕνεκα τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐπὶ πέτρας ἀποκρήμνου. Ἐκ τούτου φαίνεται μία τῶν ὡραιοτέρων σκηνογραφιῶν ἐπὶ τῆς νήσου Πριγκίπου, καὶ ἐπὶ τοῦ τραχέος ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ κεῖται ὁμώνυμος τῇ νήσῳ Μονή. Μέχρι τοῦ μέσου τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος ἡ Μονὴ αὕτη ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν τῆς Χαλκηδόνος. Τῷ 1758 ἀνεκαινίσθη μετὰ τῆς προσκειμένης ἐκκλησίας ὑφ' ἑνὸς τούτων, τοῦ Ἰωαννικίου Γ' Καρατζᾶ, ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς ὁμωνύμου οἴκου καταγομένου, ὅστις ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τρία ἔτη... Ἐν τῇ Μονῇ δὲ ταύτῃ καὶ ἐτάφη τῷ 1793, ἣν ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτὸς ἐφύτευσε καὶ τὰς ὡραίας ὑπαρχούσας ἔτι δενδροστοιχίας τῶν κυπαρίσσων, ὧν ἡ μὲν φέρει ἐκ τῆς Μονῆς εἰς τὴν ἀρχαίαν κατοικίαν τοῦ ἱεράρχου, σήμερον μεταβληθεῖσαν εἰς ναυτικὴν ὀθωμανικὴν σχολήν, ἡ δ' ἐκ τῆς Μονῆς εἰς τὴν κωμόπολιν τῆς Χάλκης. Ἀλλ' ὁ Καρατζᾶς δὲν εἶνε ἄλλως ὁ μόνος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, οὗτινος ἡ τελευταία κατοικία κεῖται ἐν Χάλκῃ. Ἡ νῆσος αὕτη κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ὑπῆρξε τόπος ταφῆς ἀγαπητὸς ἱεραρχῶν πεπτωκότων ἐκ τοῦ παρελθόντος μεγαλείου, παιγνίων εὐτελῶν καταστάντων τῶν Σουλτάνων καὶ τῶν Μεγάλων Βεζυρῶν, πολλάκις δὲ καὶ ἀναξίων καλλιτέρας τύχης.. Πλὴν τῶν ἐνταφιασθέντων ἐν τῇ Μονῇ Ἁγίου Γεωργίου, πλὴν τῶν ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ τῶν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου ἢ τοῦ Προδρόμου, ὁ ναὸς ἔτι τῆς κωμοπόλεως Χάλκης περιέχει τὸν τάφον ἑνὸς τοὐλάχιστον αὐτῶν.

Πλεῖστοι ἄλλοι τῶν ἱεραρχῶν τούτων, ἀνίσχυροι κατασταθέντες, ἕνεκα τῆς δουλοφροσύνης αὐτῶν καὶ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τοῦ ποιμνίου των, ἀναπαύονται ἴσως ἄγνωστοι παρὰ τὸ πλευρὸν εὐτυχεστέρων συναδέλφων των, ὧν ἐπιτύμβιος πλὰξ διεβίβασε τὰ ὀνόματα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Χάλκης, ἧς ἡ ἀγρία τοποθεσία εἶνε ἀξία ἐπισκέψεως, οἰκεῖται σήμερον ὑπὸ οἰκογενειῶν Ἑλλήνων, διατηρηθείσης μόνης τῆς ἐκκλησίας.

Τὰ εὐρύχωρα οἰκοδομήματα, ἅτινα ἐν κανονικῷ ῥυθμῷ βλέπει τις ἐκ τῆς ἀκτῆς ἐν δεξιᾷ τῆς κωμοπόλεως τῆς Χάλκης, καὶ παρὰ τοὺς πόδας τῆς Μονῆς, εἶνε ἡ ναυτικὴ ὀθωμανικὴ σχολή, ἐνταῦθα μεταφερθεῖσα ἐπὶ Μαχμούτ Β'.

Α. Μ.

Τὸ ἀποικιακὸν Κράτος τῆς Γαλλίας, ἤτοι αἱ ξέναι χῶραι, ἐφ' ὧν ἐπεκτείνεται ἡ γαλλικὴ κυριαρχία, περιλαμβάνει περὶ τὰ 28,500,000 κατοίκων.

ΔΟΥΒΡΟΦΣΚΗΣ

Διήγημα Α. Πούσκιν.— Μετάφρ. ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ.

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμ. φύλλον.]

ΣΤ'

—Καὶ λοιπὸν τὰ πάντα ἐτελείωσαν! διενοήθη ὁ Βλαδίμηρος· τὸ πρωὶ ἀκόμη εἶχα μίαν γωνίαν καὶ τεμάχιον ἄρτου, αὔριον δὲ ὀφείλω ν' ἀφήσω διὰ παντὸς τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἐγεννήθην. Ὁ πατήρ μου, ἡ γῆ ὅπου ἀναπαύεται, θ' ἀνήκῃ τοῦ λοιποῦ εἰς ἄνθρωπον μισητόν, τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου του καὶ τῆς δυστυχίας μου!... Ὁ Βλαδίμηρος ἔσφιγξε τοὺς ὀδόντας, οἱ δὲ ὀφθαλμοί του προσηλώθησαν ἐπὶ τῆς εἰκόνος τῆς μητρός του, ἣν ὁ ζωγράφος εἶχε παραστήσῃ στηριζομένην ἐπὶ δρυφάκτου, φέρουσαν λευκὴν πρωϊνὴν ἐσθῆτα καὶ ῥόδον ἐπὶ τῆς κόμης. Καὶ ἡ εἰκὼν αὐτὴ θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ τῆς οἰκογενείας μου, ἐσκέφθη, θὰ ριφθῇ εἰς τὸν σωρὸν τῶν ἀχρήστων ἐπίπλων, ἢ θ' ἀναρτηθῇ εἰς τὸν πρόδομον, ἵνα ἐπισύρῃ τοὺς σαρκασμοὺς τῶν δούλων του· εἰς τὸν κοιτῶνά της δέ, εἰς τὸ δωμάτιον ἐν ᾧ ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου, θὰ κατοικήσῃ δοῦλός τις. Ὄχι, ὄχι! ἡ οἰκία, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μὲ διώκει, οὔτε εἰς αὐτὸν δὲν πρέπει ν' ἀνήκῃ. Ὁ Βλαδίμηρος ἔσφιγξε τοὺς ὀδόντας, φοβεροὶ δὲ διαλογισμοὶ τῷ ἐπήρχοντο. Αἱ φωναὶ τῶν ξένων ἔφθανον μέχρις αὐτοῦ· οὗτοι ἐφέροντο ὡς κύριοι, προστάσσοντες καὶ ἀπαιτοῦντες τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο, καὶ δυσαρέστως διακόπτοντες διὰ τῶν φωνῶν αὐτῶν τὰς θλιβερὰς του σκέψεις. Ἐπὶ τέλους ἐπεκράτησεν ἡσυχία.

Ὁ Βλαδίμηρος ἀνοίξας σκευοθήκας καὶ συρτάρια, ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐγγράφων τοῦ μακαρίτου. Ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἦσαν λογαριασμοὶ οἰκιακῶν ἐξόδων καὶ ἐπιστολαὶ ἀφορῶσαι διαφόρους ὑποθέσεις. Ὁ Βλαδίμηρος ἔσχισεν ὅλα ταῦτα χωρὶς νὰ τ' ἀναγνώσῃ. Ἐξακολουθῶν τὴν ἐξέτασιν, εὗρε μεταξὺ τῶν ἐγγράφων φάκελλον φέροντα ἐπιγραφὴν «ἐπιστολαὶ τῆς συζύγου μου.» Μετὰ μεγάλης συγκινήσεως ὁ Βλαδίμηρος ἐπελήφθη τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιστολῶν ἐκείνων χρονολογουμένων ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς τουρκικῆς ἐκστρατείας, καὶ διευθυνομένων εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς Κηστενιέφκας. Ἡ σύζυγος τῷ περιέγραφε τὴν ἐν τῷ χωρίῳ ζωήν της καὶ τὰς οἰκιακὰς αὐτῆς ἐνασχολήσεις, μετὰ τρυφερότητος παραπονουμένη διὰ τὸν χωρισμόν των, καὶ παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς καλῆς του συντρόφου. Ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν τῷ ἐξέφραζε τὴν ἀνησυχίαν της ὡς πρὸς τὴν ὑγείαν τοῦ μικροῦ Βλαδιμήρου, εἰς ἄλλην δὲ ἐφαίνετο εὐχαριστημένη διὰ τὴν πρώϊμον εὐφυΐαν τοῦ παιδός, εἰς ὃν προέλεγεν εὐτυχὲς καὶ λαμπρὸν μέλλον. Ὁ Βλαδίμηρος βυθισθεὶς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως εἰς κόσμον οἰκιακῆς εὐ-

δαιμονίας, δὲν παρετήρησεν ὅτι παρῆλθεν ἡ ὥρα· αἴφνης τὸ ὡρολόγιον τοῦ τοίχου ἐσήμανε τὴν ἑνδεκάτην, τότε δὲ ὁ νέος, κρύψας τὰς ἐπιστολὰς εἰς τὸ θυλάκιόν του, ἔλαβε τὸ κηρίον, καὶ ἐξῆλθε τοῦ δωματίου. Εἰς τὴν αἴθουσαν οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐκοιμῶντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ τράπεζα ἦτο πλήρης ποτηρίων κενῶν, ὀζεῖα δὲ ὀσμὴ πνευματωδῶν ποτῶν ἐπλήρου τὸ δωμάτιον. Ὁ Βλαδίμηρος μετ' ἀποστροφῆς διῆλθε πρὸ αὐτῶν, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὸν πρόδομον. Ἐκεῖ ἐπεκράτει σκότος, παρετήρησε δὲ ἄνθρωπόν τινα, ὅστις, ἅμα ἰδὼν φῶς, ἐρρίφθη εἰς μίαν γωνίαν· ὁ Βλαδίμηρος, στραφεὶς πρὸς αὐτόν, ἐγνώρισε τὸν σιδηρουργὸν Ἀρχίππην.

— Τί θέλεις ἐδῶ; τὸν ἠρώτησε μὲ ἀπορίαν.

— Ἤθελα.... ἦρθα νὰ μάθω ἂν ὅλοι εἶνε μέσα, ἀπήντησεν ὁ Ἀρχίππης ταπεινοφώνως καὶ διστάζων.

— Καὶ τὸ τζεκοῦρι τί τὸ θέλεις;

— Τὸ τζεκοῦρι; καὶ πῶς νὰ περπατῇ κανεὶς τὴ νύχτα χωρὶς τζεκοῦρι; αὐτοὶ ἐδῶ εἶνε ἄνθρωποι ποῦ ποιὸς ξέρει...

— Εἶσαι μεθυσμένος· πέταξε τὸ τζεκοῦρι, καὶ πήγαινε νὰ κοιμηθῇς.

— Ἐγὼ μεθυσμένος; ὁ Θεὸς ξέρει, ἀφέντη, πῶς οὔτε σταλαγματιὰ δὲν ἔβαλα 'στὸ στόμα... μὰ καὶ ποιὸς τώρα συλλογᾶται πιοτό; Ἀκούσθηκε ποτὲ τὰ γραμματικούδια αὐτὰ νὰ μᾶς παίρνουνε σκλάβους, καὶ νὰ διώχτουνε τοὺς ἀφεντάδες ἀπὸ τὰ σπίτια των;... Ἀκοῦς, βουχαλίζουν οἱ καταραμένοι· μὲ μιᾶς νὰ τοὺς στείλῃ κανεὶς ὅλους, καὶ ξεμπέρδεψε.

Ἡ Δουβρόφσκης συνωφρυώθη.

— Ἄκουσε, Ἀρχίππη, εἶπε μετά τινα σιωπήν· ἄφησε τὰ σχέδιά σου, δὲν πταίουν αὐτοί. Ἄναψε τὸ φανάρι καὶ ἀκολούθει με.

Ὁ Ἀρχίππης ἔλαβε τὸ κηρίον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Βλαδιμήρου, ἤναψε φανόν, καὶ ἀμφότεροι κατέβησαν ἀθορύβως ἐκ τοῦ προθύρου, καὶ περιῆλθον τὴν αὐλήν. Αἴφνης ἠκούσθησαν οἱ κτύποι τοῦ νυκτοφύλακος· οἱ κύνες ὐλάκτησαν.

— Τίς φυλάττει; ἠρώτησεν ὁ Δουβρόφσκης.

— Ἐμεῖς, ἀφέντη, ἀπήντησε λεπτὴ φωνή· ἡ Βασιλίσσα καὶ ἡ Λουκέρια.

— Πηγαίνετε εἰς τὰ σπίτια σας, ταῖς εἶπεν ὁ Δουβρόφσκης, δὲν χρειάζεσθε.

— Φθάνει... προσέθηκεν ὁ Ἀρχίππης.

— Εὐχαριστοῦμε, ἀφέντη, ἀπήντησαν αἱ γυναῖκες, καὶ ἀνεχώρησαν.

Ὁ Δουβρόφσκης προέβη περαιτέρω. Δύο ἄνθρωποι τὸν ἐπλησίασαν, ἐκ τῆς φωνῆς των δὲ ἐγνώρισε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Γρήσαν.

— Διατί δὲν κοιμᾶσθε; τοὺς ἠρώτησε.

— Καὶ ποιὸς νυστάζει; ἀπήντησεν ὁ Ἀντώνιος· τί μᾶς ἐμέλλετο νὰ ἰδοῦμε! ποιὸς εἰμποροῦσε νὰ τὸ φαντασθῇ...

— Σιγά, διέκοψεν εἰπὼν ὁ Δουβρόφσκης· ποῦ εἶνε ἡ Γεγόροβνα;

— Σ' τὸ σπίτι, εἰς τὴν κάμαρά της, ἀπεκρίθη ὁ Γρήσας.

— Πήγαινε φέρε την ἐδῶ, καὶ ἂς φύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποί μας νὰ μὴ μείνῃ κανεὶς ἄλλος, ἐκτὸς τῶν ξένων· καὶ σύ, Ἀντώνιε ζέψε τὴν ἅμαξαν.

Ὁ Γρήσας ἀπῆλθε, καὶ μετ' ὀλίγον ἐπέστρεψε μὲ τὴν μητέρα του· ἡ γραῖα δὲν εἶχεν ἐκδυθῆ, ἐκτὸς δὲ τῶν ὑπαλλήλων, πάντες ἠγρύπνουν.

— Ὅλοι εἶνε ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ Δουβρόφσκης· δὲν ἔμεινε κανεὶς εἰς τὸ σπίτι;

— Κανείς, μόνο οἱ ξένοι, εἶπεν ὁ Γρήσας.

— Φέρετέ μου ἐδῶ χόρτα ἢ ἄχυρα, εἶπεν ὁ Δουβρόφσκης. Οἱ ἄνθρωποι ἔτρεξαν εἰς τὸ ἱπποστάσιον, καὶ ἐπανῆλθον φέροντες χόρτον.

— Βάλετέ το ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ πρόθυρον καλά. Καὶ τώρα παιδιά, φωτιά!

Ὁ Ἀρχίππης ἤνοιξε τὸν φανόν, ὁ δὲ Δουβρόφσκης ἤναψε τεμάχιον ξύλου.

— Στάσου, εἶπε τῷ Ἀρχίππῃ, νομίζω ὅτι ἀπὸ τὴν βίαν μου ἔκλεισα τὴν θύραν τοῦ προδόμου· πήγαινε γρήγορα ἄνοιξέ την.

Ὁ Ἀρχίππης ἔτρεξε καὶ εὑρὼν τὴν θύραν ἀνοικτήν, τὴν ἐκλείδωσε ψιθυρίσας. — Ἀμὴ δὲ θὰ τοὺς ἀνοίξω· καὶ ἐπανῆλθε παρὰ τῷ Δουβρόφσκη.

Ὁ Δουβρόφσκης ἐπλησίασε τὸ ξύλον, ὅπερ ἐκράτει ἀνημμένον, εἰς τὰ χόρτα, τὸ πῦρ μετεδόθη εἰς αὐτά, αἱ δὲ φλόγες ὑψωθεῖσαι, ἐφώτισαν τὴν αὐλὴν ὁλόκληρον.

— Ἄχ! ἀνεφώνησε μὲ τόνον παραπόνου ἡ Γεγόροβνα· Βλαδίμηρ' Ἀνδρέϊτζ, τί κάμνεις;

— Σιώπα! εἶπεν ὁ Δουβρόφσκης. Καὶ τώρα παιδιά, ἔχετε ὑγείαν, φεύγω ὅπου ὁ Θεὸς μὲ φωτίσῃ· σᾶς εὔχομαι εὐτυχίαν μὲ τὸν νέον σας κύριον.

— Ἀφέντη, εὐεργέτη, ἀνέκραξαν οἱ ἄνθρωποί του· ἀποθαίνομε, μὰ δὲ σ' ἀφίνομε· ἐρχόμαστε μαζῆ σου.

Οἱ ἵπποι ἦσαν ἕτοιμοι. Ὁ Δουβρόφσκης ἐκάθησε μετὰ τοῦ Γρήσα εἰς τὴν ἅμαξαν, ὁ Ἀντώνιος ἐμάστιζε τοὺς ἵππους, καὶ τάχιστα ἐξῆλθον τῆς αὐλῆς.

Ἐντὸς λεπτῶν αἱ φλόγες περιέζωσαν τὴν οἰκίαν, ἧς τὸ ἔδαφος μετὰ τριγμῶν κατέπεσε· τεμάχια ξύλων πεφλογισμένα ἤρχισαν νὰ πίπτωσι, καπνὸς ἐρυθρὸς περιδινούμενος ὑψοῦτο ὑπὲρ τὴν στέγην, ἠκούσθησαν δὲ στεναγμοὶ καὶ φωναὶ θρηνώδεις· «Βοήθεια, βοήθεια.»

— Ναὶ περιμένετε, εἶπεν ὁ Ἀρχίππης, μὲ σκληρὸν μειδίαμα θεωρῶν τὴν πυρκαϊάν.

— Ἀρχίππη, τῷ ἔλεγεν ἡ Γεγόροβνα, γλυτωσέ τους τοὺς καταραμένους· ὁ θεὸς θὰ σὲ ἀνταμείψῃ.

— Περίμενε, ἀπήντησεν ὁ σιδηρουργός. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ δικαστικοὶ ἐφάνησαν εἰς τὰ παράθυρα προσπαθοῦντες νὰ τὰ θραύσωσι. Ἀλλ' αἴφνης ἡ στέγη μετὰ κρότου κατέπεσε—καὶ οὐδὲν πλέον ἠκούσθη.

Τάχιστα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐξῆλθον εἰς τὴν αὐλήν· αἱ γυναῖκες μετὰ κραυγῶν ἔσπευδον νὰ σώσωσι τὰ πράγματά των, τὰ παιδία ἐπήδων χαίροντα εἰς τὴν θέαν τῆς πυρκαϊᾶς. Οἱ σπινθῆρες διεσκορπίσθησαν δίκην πυρώδους βροχῆς, ἐξ αὐτῶν δὲ τὸ πῦρ μετεδόθη καὶ εἰς τὰς καλύβας.

— Τώρα ὅλα πᾶνε καλά! εἶπεν ὁ Ἀρχίππης· τί φωτιά, αἴ; ἀπὸ τὴν Ποκρόφσκα θὰ φαίνεται λαμπρά.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην νέον τι ἐπέσυσε τὴν προσοχήν του· μία γαλῆ ἔτρεχεν ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ καιομένου ἁμαξοστασίου, ἀποροῦσα πόθεν νὰ καταβῇ. Πανταχόθεν τὴν περιεκύκλουν φλόγες. Τὸ δυστυχὲς ζῶον μετὰ θλιβερῶν μινυρισμῶν ἐζήτει βοήθειαν, τὰ παιδία δὲ ἐξεκαρδίζοντο βλέποντα τὴν ἀπελπισίαν της.

— Τί γελᾶτε, διαβολάκια; εἶπεν ὀργίλως ὁ σιδηρουργός· δὲ φοβᾶστε θεό; τὸ πλᾶσμά του χάνεται, καὶ σεῖς ἀνόητα χαιρόσαστε. Καὶ στηρίξας κλίμακα ἐπὶ τῆς καιομένης στέγης ἀνέβη, ἡ δὲ γαλῆ ἐννόησε τὸν σκοπόν του, καὶ μὲ ὕφος εὐγνῶμον προσεκολλήθη διὰ τῶν ὀνύχων ἐπὶ τῆς χειρίδος τοῦ ἐπενδύτου του. Ὁ σιδηρουργὸς ἡμιπυρίκαυστος, κατέβη μετὰ τῆς λείας του.

— Τώρα, παιδιά, ἔχετε γειά· εἶπεν εἰς τοὺς ἐκπεπληγμένους ἀνθρώπους· δὲν ἔχω καμμιὰ δουλειὰ ἐδῶ· εὐτυχισμένοι νάστε καὶ θυμᾶστε με καμμιὰ φορά· καὶ ἀνεχώρησε. Ἡ πυρκαϊὰ διήρκεσεν εἰσέτι ἐπί τινα καιρόν, ἐπὶ τέλους τὸ πῦρ ἐσβέσθη, καὶ σωροὶ ἀνθράκων, ἄνευ φλογός, ἐφαίνοντο λάμποντες ἐντὸς τοῦ σκότους· περὶ αὐτοὺς ἐπλανῶντο οἱ ἄστεγοι κάτοικοι τῆς Κηστενέφκας.

Ζ'

Τὴν ἐπαύριον ἡ περὶ τῆς πυρκαϊᾶς εἴδησις διέτρεξε τὰ περίχωρα. Πάντες περὶ αὐτῆς ὡμίλουν, διαφόρους ἐκφράζοντες ὑποθέσεις καὶ συμπερασμούς. Τινὲς ἐβεβαίουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Δουβρόφσκη μεθυσθέντες εἰς τὴν κηδείαν, ἔκαυσαν τὴν οἰκίαν ἐξ ἀπροσεξίας, ἕτεροι δὲ κατηγόρουν τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, εὐθυμήσαντας εἰς τὴν νεοαποκτηθεῖσαν οἰκίαν. Καὶ μερικοὶ μὲν ὑπώπτευον τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐβεβαίουν ὅτι αἴτιος τοῦ φρικώδους δυστυχήματος ἦτον αὐτὸς ὁ Δουβρόφσκης, πολλοὶ δὲ πάλιν ἔλεγον ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἐκάη μετὰ τῶν ξένων καὶ ὅλων τῶν τῆς αὐλῆς. Ὁ Τρογεκούρωφ τὴν ἐπιοῦσαν ἔφθασεν ἐπὶ τόπου, καὶ αὐτοπροσώπως ἐνήργησεν ἀνακρίσεις, ἐξ ὧν ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ὑπαστυνόμος, ὁ πάρεδρος τοῦ δικαστηρίου, ὁ δικογράφος, ὁ γραφεύς, καθὼς καὶ ὁ Βλαδίμηρος Δουβρόφσκης, ἡ Γεγόροβνα, καὶ ἐκ τῶν τῆς αὐλῆς ὁ Γρηγόριος, ὁ ἁμαξηλάτης Ἀντώνιος καὶ ὁ σιδηρουργὸς Ἀρχίππης, ἄγνωστον τί ἀπέγειναν. Οἱ ἄνθρωποι ὁμοφώνως κατέθεσαν, ὅτι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐκάησαν ὅταν κατέπεσεν ἡ στέγη, πράγματι δὲ τὰ πυρίκαυστα ὀστᾶ των εἶχον ἀνασκαφῆ. Αἱ γυναῖκες Βασιλίσσα καὶ Λουκέρια, εἶπον ὅτι τὸν Δουβρόφσκην καὶ Ἀρχίππην εἶχον ἰδῆ ὀλίγον πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς. Ὁ Ἀρχίππης κατὰ τὴν γενικὴν ὁμολογίαν ἔζη, καὶ πιθανῶς ἦτο ὁ μόνος αἴτιος τῆς πυρκαϊᾶς· ἀλλὰ καὶ τὸν Δουβρόφσκην πολὺ ὑπώπτευον. Περατώσας τὴν ἀνάκρισιν, ὁ Τρογεκούρωφ ἀπέστειλε πρὸς τὸν διοικητὴν λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῶν συμβάντων.

Μετ' ὀλίγον καιρὸν ἕτεραι εἰδήσεις ἔδωκαν νέαν τροφὴν εἰς τὴν κοινὴν περιέργειαν καὶ τὰς συζητήσεις. Ἀνεφάνησαν λῃσταί, διασπείροντες τὴν φρίκην εἰς τὰ περίχωρα, τὰ δὲ κατ' αὐτῶν ληφθέντα μέτρα ἐδείχθησαν ἀνεπαρκῆ. Λῃστεύσεις διεδέχοντο ἀλλήλας, σημαντικώτεραι ἡ μία τῆς ἄλλης, ὑπῆρχε δὲ κίνδυνος πανταχοῦ, καὶ εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ ἐντὸς τῶν χωρίων. Ἅμαξαι, πλήρης λῃστῶν, περιέτρεχον ἐν καιρῷ ἡμέρας τὴν ἐπαρχίαν ὅλην συλλαμβάνοντες ὁδοιπόρους καὶ ταχυδρομεῖα, εἰσέβαλλον εἰς τὰς κώμας, καὶ λεηλατοῦντες τὰς οἰκίας τῶν κτηματιῶν παρέδιδον αὐτὰς εἰς τὸ πῦρ. Ὁ ἀρχιλῃστὴς ἐφημίζετο ὡς ἄνθρωπος μὲ νοῦν, γενναιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν. Διηγοῦντο θαύματα περὶ αὐτοῦ. Τὸ ὄνομα τοῦ Δουβρόφσκη ἦτο εἰς ὅλων τὰ στόματα, πάντες δὲ ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι αὐτὸς μόνος ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῶν τολμηρῶν κακούργων. Δι' ἓν μόνον πρᾶγμα ἠπόρουν· οἱ λῃσταὶ ἐφείδοντο τῶν κτημάτων τοῦ Τρογεκούρωφ, καὶ οὔτε παράπηγμά του ἔκαυσαν, οὔτε ἅμαξάν του ἐκράτησαν, οὗτος δέ, ἐν τῇ ὑψηλοφροσύνῃ του, ἀπέδιδε τὴν ἐξαίρεσιν ταύτην εἰς τὸν φόβον ὃν εἶχεν ἐμπνεύσῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὅλην, καὶ εἰς τὴν ἐξαίρετον ἀστυνομίαν ἣν εἶχε διοργανώσῃ ὁ ἴδιος. Κατ' ἀρχὰς οἱ γείτονες ἐγέλων μὲ τὴν ὑψηλοφροσύνην τοῦ Τρογεκούρωφ, καὶ ἕκαστος περιέμενεν ἐπίθεσιν καὶ κατὰ τῆς Ποκρόφσκας, ὅπου οἱ λῃσταὶ θὰ εὕρισκον πλούσια λάφυρα, ἐπὶ τέλους ὅμως ἠναγκάσθησαν νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι καὶ οἱ λῃσταὶ τῷ ἐδείκνυον ἀκατανόητον σεβασμόν. Ὁ Τρογεκούρωφ ἐθριάμβευε, εἰς πᾶσαν δὲ περὶ νέας λῃστείας τοῦ Δουβρόφσκη εἴδησιν ἀνέφερε μετ' εἰρωνίας τὸν διοικητήν, τοὺς ἀστυνόμους καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων, τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων διέφευγε πάντοτε ἀβλαβὴς ὁ Δουβρόφσκης.

Ἐντούτοις ἔφθασεν ἡ 1η Ὀκτωβρίου, ἡμέρα ἑορτῆς τοῦ ναοῦ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Τρογεκούρωφ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν τῆς περιγραφῆς τῶν κατόπιν συμβάντων, ὀφείλομεν νὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην πρόσωπα δι' αὐτὸν νέα,

ἢ τὰ ὁποῖα μόλις ἀνεφέραμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ διηγήματος ἡμῶν.

Η'.

Ὁ ἀναγνώστης πιθανῶς ἐννόησεν ἤδη ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ Τρογεκούρωφ, περὶ ἧς μόλις ὀλίγας λέξεις εἴπομεν μέχρι τοῦδε, εἶνε ἡ ἡρωΐς τοῦ ἡμετέρου διηγήματος. Τὴν ἐποχὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἦτο δεκαεπτὰ ἐτῶν καὶ καλλονῆς ἐξόχου. Ὁ πατὴρ τὴν ἠγάπα μέχρι παραφορᾶς, ἀλλ' ἐφέρετο πρὸς αὐτὴν ἰδιοτρόπως, ποτὲ μὲν προσπαθῶν νὰ εὐχαριστῇ καὶ τὰς ἐλαχίστας αὐτῆς φαντασιοπληξίας, ποτὲ δὲ φοβίζων αὐτὴν διὰ τῶν αὐστηρῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ σκληρῶν αὐτοῦ τρόπων. Πεπεισμένος περὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀφοσιώσεώς της, οὐδέποτε ἴσχυσε ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῆς. Ἡ νέα εἶχε λάβῃ τὴν ἕξιν νὰ μὴ ἀποκαλύπτῃ εἰς τὸν πατέρα τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῆς, καθὸ ἀγνοοῦσα ἂν θὰ τὸν εὕρισκεν ὁμοφρονοῦντα. Οὐδεμίαν εἶχε φίλην, καὶ ἀνετράφη ἐν τῇ μονώσει. Αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες τῶν γειτόνων σπανίως ἐπεσκέπτοντο τὸν Τρογεκούρωφ, οὗ τινος αἱ συνήθεις ὁμιλίαι καὶ διασκεδάσεις ἀπῄτουν ἀνδρῶν, καὶ οὐχὶ γυναικῶν συναναστροφήν. Σπανίως ἡ ὡραία μας ἐπαρουσιάζετο ἐνώπιον τῶν ξένων τῶν εὐθυμούντων μετὰ τοῦ πατρός της. Ἡ μεγάλη τοῦ οἴκου βιβλιοθήκη, πλήρης συγγραμμάτων, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, γάλλων συγγραφέων τῆς 18ης ἑκατονταετηρίδος, ἦτο εἰς τὴν διάθεσίν της. Ὁ πατὴρ αὐτῆς μόνον βιβλία μαγειρικῆς ἐπὶ ζωῆς του ἀναγνώσας, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν χειραγωγήσῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀναγνωστέας ὕλης, καὶ ἡ Μάσα φυσικῷ τῷ λόγῳ φυλλομετρήσασα διαφόρων εἰδῶν συγγράμματα, ἐπὶ τέλους ἐξέλεξε τὸ μυθιστόρημα. Τοιουτοτρόπως ἐπεράτου τὴν ἑαυτῆς ἀνατροφήν, ἀρξαμένην ἄλλοτε ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς δεσποινίδος Μισώ, ἥτις εἶχεν ἀφήσῃ ἀναμνήσεις ἱκανῶς εὐαρέστους. Ἡ δεσποινὶς Μισὼ ἦτον ἀγαθὴ νέα, καὶ ποτὲ δὲν κατεχρᾶτο τῆς ἐπιρροῆς, ἣν προφανῶς ἐζήσκει ἐπὶ τοῦ Τρογεκούρωφ. Οὗτος προσεκάλεσεν ἐκ Μόσχας διὰ τὸν μικρόν του υἱὸν Σάσαν γάλλον διδάσκαλον, ὅστις καὶ ἔφθασεν εἰς Ποκρόφσκαν τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συνέβησαν ὅσα ἤδη ἀφηγούμεθα.

Ὁ διδάσκαλος οὗτος εἵλκυσε τὴν εὔνοιαν τοῦ Τρογεκούρωφ διὰ τοῦ εὐχαρίστου αὐτοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἀφελῶν του τρόπων. Τῷ εἶχε παρουσιάσῃ πιστοποιητικὰ καὶ ἐπιστολὴν ἀπὸ μέρους συγγενοῦς τινος τοῦ Τρογεκούρωφ παρ' ᾧ τέσσαρα ἔτη εἶχε χρηματίσῃ ὡς παιδαγωγός. Ὁ Τρογεκούρωφ ἐζήτασε πάντα ταῦτα, καὶ μόνον τῷ ἀπήρεσεν ἡ νεότης τοῦ γάλλου, ὄχι διότι αὕτη ἀντέκειτο εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν πεῖραν τὴν τόσον ἀναγκαίαν εἰς τὸ ἀτυχὲς τοῦ διδασκάλου ἐπάγγελμα, ἀλλ' εἶχεν ὑπονοίας τινάς, ἃς καὶ αὐθωρεὶ ἀπεφάσισε νὰ τῷ ἀποκαλύψῃ. Ὅθεν διέταξε νὰ ἔλθῃ ἡ κόρη του ἵνα τῷ χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεύς.

— Πλησίασε, Μάσα, εἰπὲ αὐτοῦ τοῦ *μουσιοῦ* ὅτι, ἅς ἦνε, τὸν δέχομαι, ἀλλὰ μὲ συμφωνίαν νὰ μὴ τολμήσῃ ποτὲ νὰ καλοκυττάξῃ τὰς νέας τοῦ σπιτιοῦ, εἰδεμὴ τὸν κάμνω ἐγὼ τοῦ σκύλλου τὸν υἱόν... ἐξήγησέ του τα, Μάσα.

Ἡ Μάσα ἠρυθρίασε, καὶ ἀποταθεῖσα πρὸς τὸν διδάσκαλον, τῷ εἶπε γαλλιστὶ ὅτι ὁ πατήρ της βασίζεται εἰς τὴν σεμνότητα καὶ καλήν του διαγωγήν.

Ὁ γάλλος προσέκλινε καὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἤλπιζε ν' ἀποκτήσῃ τὴν ὑπόληψίν των, ἂν ὄχι τὴν εὔνοιαν αὐτῶν.

Ἡ Μάσα κατὰ λέξιν μετέδωκε τὴν ἀπάντησιν.

— Καλά, καλά! εἶπεν ὁ πατήρ της· δὲν τοῦ χρειάζεται μήτε εὔνοια μήτε ὑπόληψις. Τὸ χρέος του εἶναι νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν Σάσαν καὶ νὰ τὸν διδάσκῃ γραμματικὴν καὶ γεωγραφίαν. Ἐξήγησέ τα. Ἡ νεᾶνις ἐμετρίασεν, ἐν τῇ μεταφράσει, τὰς βαρβάρους ἐκφράσεις τοῦ πατρός, ὅστις ἀπέλυσε τὸν γάλλον εἰς τὴν πτέρυγα τῆς οἰκίας, ὅπου εἶχεν ὁρισθῇ ὁ θάλαμός του.

Ἡ Μάσα οὐδόλως ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὸν νέον γάλλον. Ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ μέσῳ ἀριστοκρατικῶν προλήψεων, ἐθεώρει τὸν διδάσκαλον ὡς τινα ὑπηρέτην ἢ ἐργάτην, τουτέστι πᾶν ἄλλο ἢ ἄνδρα. Ὅθεν δὲν παρετήρησεν οὔτε τὴν ἐντύπωσιν ἣν αὐτὴ ἡ ἰδία εἶχε προξενήσῃ εἰς τὸν κ. Δεφόρζ, οὔτε τὴν συγκίνησιν αὐτοῦ, οὔτε τὴν ἀλλοιωθεῖσαν φωνήν του. Κατόπιν εἶχον πολλάκις συναντηθῇ, χωρὶς ἐκείνη νὰ τὸν ἀξιώσῃ μεγάλης προσοχῆς. Ἀπροσδοκήτως ἔλαβε περὶ αὐτοῦ νέαν ὅλως ἰδέαν.

Εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Τρογεκούρωφ ἀνετρέφοντο συνήθως μικραί τινες ἄρκτοι, αἵτινες ἀπετέλουν μίαν τῶν κυριωτέρων διασκεδάσεων τοῦ κτηματίου. Καὶ μικροὶ μὲν ἐνόσῳ ἦσαν οἱ ἀρκτύλοι ἐφέροντο καθ' ἑκάστην εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς οἰκίας, ὅπου ὁ Τρογεκούρωφ ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας διεσκέδαζεν ἐρεθίζων αὐτοὺς ἐναντίον γαλῶν καὶ σκυλάκων, ἡλικιούμενοι δέ, ἐκρατοῦντο ἁλυσίδετοι, ἵνα κατόπιν χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ πραγματικὸν κυνήγιον. Ἐνίοτε ὡδήγουν ἄρκτον τινὰ ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας καὶ ἐκύλιον ἐνώπιόν της βυτίον τοῦ οἴνου κενόν, ὡπλισμένον μὲ καρφία· ἡ ἄρκτος τὸ ὠσφραίνετο, τὸ ἤγγιζεν ἐκεντρίζετο τοὺς πόδας, ὠργισμένη δὲ ἐκ τοῦ πόνου, τὸ ὤθει ἰσχυρότερα, καὶ ὁ πόνος καθίστατο δριμύτερος. Τότε τῇ ἐπήρχετο λύσσα, ὠρυομένη ἐρρίπτετο ἐπὶ τοῦ βυτίου, ἔπαυε δὲ ἐπιτιθέμενον τὸ δυστυχὲς θηρίον τότε μόνον, ὅταν ἤθελον ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀνισχύρου ὀργῆς του. Ἄλλοτε ἐζεύγνυον εἰς ἅμαξαν ζεῦγος

ἄρκτων, ἐκάθιζον ἐπ' αὐτῆς ἄκοντας τινὰς τῶν ξενιζομένων καὶ τοὺς ἐγκατέλειπον εἰς τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ. Καλλιτέρα ὅμως ἀστειότης τοῦ Τρογεκούρωφ ἐθεωρεῖτο ἡ ἀκόλουθος.

Πειναλέαν ἄρκτον ἐνέκλειαν εἰς κενὸν δωμάτιον, ἀφοῦ πρῶτον τὴν ἔδεναν μὲ σχοινίον, ἐξαρτώμενον ἐκ κρίκου, προσηλωμένου εἰς τὸν τοῖχον διὰ κοχλίου. Τὸ σχοινίον αὐτὸ εἶχε σχεδὸν τὸ μῆκος τοῦ δωματίου, εἰς τρόπον ὥστε μία μόνον ἀντίθετος γωνία ἠδύνατο νὰ ἦνε ἀπρόσιτος εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ φοβεροῦ θηρίου. Καὶ τί ἔκαμναν; Εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου ὡδήγουν συνήθως κανένα πρωτόπειρον· αἴφνης ὤθουν αὐτὸν πρὸς τὴν ἄρκτον, ἐκλείδωναν τὴν θύραν, καὶ τὸ δυστυχὲς θῦμα ἀφίνετο μόνον μετὰ τοῦ μαλλοφόρου ἐρημίτου. Ὁ δύσμοιρος ξένος μὲ ἐσχισμένον ἐπενδύτην καὶ τὰς χεῖρας ἔχων πλήρεις ἀμυχῶν, δὲν ἐβράδυνε νὰ εὕρῃ τὴν ἀσφαλῆ γωνίαν· ἦτο ὅμως ἐνίοτε ἠναγκασμένος, ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους ὥρας, νὰ ἵσταται συνεσταλμένος εἰς τὸν τοῖχον καὶ νὰ βλέπῃ πῶς τὸ ἐξηγριωμένον θηρίον, δύο βήματα μακράν του, ἐπήδα, ἵστατο ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν, καὶ ὠρυόμενον, προσεπάθει ὅλαις δυνάμεσι νὰ τὸν φθάσῃ. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ διδασκάλου ὁ Τρογεκούρωφ ἔβαλε κατὰ νοῦν νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τῆς ἄρκτου τὸν θάλαμον. Ὅθεν καλέσας αὐτὸν μίαν πρωΐαν, τὸν ὡδήγησε διὰ σκοτεινῶν διαδρόμων· αἴφνης πλαγία τις θύρα ἠνοίχθη—δύο ὑπηρέται ὤθησαν πρὸς αὐτὴν τὸν γάλλον καὶ τὴν ἐκλείδωσαν· ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν ὁ διδάσκαλος εἶδε τὴν ἄρκτον· τὸ θηρίον ἤρχισε νὰ ὠρύεται, μακρόθεν ὀσφραινόμενον τὸν ξένον του, αἴφνης δέ, σταθὲν ὄρθιον, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ... Ὁ γάλλος οὐδαμῶς ἐπτοήθη, οὔτε ὑπεχώρησε, ἀλλ' ἀνέμενε τὴν ἐπίθεσιν. Ἡ ἄρκτος ἐπλησίασε, τότε δὲ ὁ Δεφόρζ ἐξήγαγε τοῦ θυλακίου του πιστόλιον, καὶ ἐπιθέσας αὐτὸ εἰς τὸ οὖς τοῦ πειναλέου θηρίου, ἐπυροβόλησε. Ἡ ἄρκτος ἀνετράπη. Ὅλοι ἔδραμον, ἡ θύρα ἠνοίχθη, καὶ ὁ Τρογεκούρωφ εἰσῆλθεν, ἐκπεπληγμένος ἐκ τῆς λύσεως ἣν ἔσχεν ἡ ἀστειότης του.

Ὁ Τρογεκούρωφ ἀπῄτησε τὴν ἐξήγησιν τοῦ πράγματος. Τίς δηλαδὴ προειδοποίησε τὸν Δεφόρζ περὶ τῆς προετοιμασθείσης σκηνῆς, ἢ διατί ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ πιστόλιον πλῆρες. Ἡ θυγάτηρ του προσκληθεῖσα, ἦλθε καὶ μετέφρασε τῷ γάλλῳ τὰς ἐρωτήσεις τοῦ πατρός.

— Δὲν ἤκουσα τίποτε περὶ τῆς ἄρκτου, ἀπήντησεν ὁ Δεφόρζ, πάντοτε δὲ φέρω πιστόλια, διότι δὲν σκοπεύω νὰ ὑποφέρω προσβολὰς δι' ἃς ὡς ἐκ τῆς θέσεώς μου δὲν δικαιοῦμαι νὰ ζητήσω ἱκανοποίησιν.

Ἡ Μάσα τὸν παρετήρει ἐκπεπληγμένη καὶ μετέδωκε τ' ἀνωτέρω εἰς τὸν πατέρα της, ὅστις χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν διέταξε νὰ ἐκβάλωσιν ἐκεῖθεν τὴν ἄρκτον· ἔπειτα στραφεὶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους του εἶπε·

— Παλληκάρι μιὰ φορά· δὲν ἐφοβήθη, μὰ τὸν θεόν, δὲν ἐφοβήθη. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης ἠγάπησε τὸν Δεφόρζ, καὶ δὲν ἐζήτησε πλέον νὰ τὸν δοκιμάσῃ.

Ἀλλὰ τὸ συμβὰν αὐτὸ ἐπέφερεν ἀληθῆ κατάπληξιν εἰς τὴν φαντασίαν τῆς νεάνιδος. Εἶδεν αὕτη τὸ θηρίον νεκρόν, καὶ τὸν Δεφόρζ ἱστάμενον γαλήνιον πλησίον της, καὶ ἡσύχως μετ' αὐτῆς συνδιαλεγόμενον. Εἶδεν ὅτι ἡ ἀνδρία καὶ ἡ ὑψηλόφρων φιλαυτία δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς μίαν τάξιν ἀνθρώπων, καὶ ἔκτοτε ἤρξατο δεικνύουσα πρὸς τὸν νέον διδάσκαλον ὑπόληψιν, καθισταμένην ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν μεγαλειτέραν. Μεταξὺ αὐτῶν συνήφθη ποιά τις σχέσις. Ἡ Μάσα εἶχεν ἀξιόλογον φωνήν, καὶ μεγάλην εἰς τὴν μουσικὴν κλίσιν, ὁ Δεφόρζ δὲ προσεφέρθη νὰ τῇ δίδῃ μαθήματα. Ἐκ τούτων εὐκόλως ὁ ἀναγνώστης συμπεραίνει ὅτι ἡ νέα κόρη τὸν ἠγάπησε, χωρὶς οὔτε ἡ ἰδία νὰ ἐννοῇ εἰσέτι τὸ αἴσθημά της.

Θ'.

Τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς οἱ ξένοι ἤρχισαν νὰ φθάνωσι. Τινὲς κατέλυον εἰς τὴν κυρίως οἰκίαν, ἕτεροι εἰς τοὺς περὶξ οἰκίσκους, καὶ οὗτοι μὲν εἰς τοῦ οἰκονόμου, ἐκεῖνοι δὲ εἰς τοῦ ἱερέως, καὶ οἱ λοιποὶ παρὰ τοῖς εὐπόροις τῶν χωρικῶν. Τὰ ἱππωστάσια ἦσαν πλήρη ἵππων, αἱ αὐλαὶ δὲ καὶ τ' ἁμαξοστάσια ἔγεμον ἁμαξῶν. Τὴν ἑνάτην τῆς πρωΐας ἤρξατο ἠχῶν ὁ κώδων, καλῶν εἰς τὴν λειτουργίαν, πάντες δὲ διηυθύνθησαν πρὸς τὸν νέον λιθόκτιστον ναόν, τὸν ὑπὸ τοῦ Τρουγεκούρωφ οἰκοδομηθέντα, καὶ κατ' ἔτος δι' ἀναθημάτων ὑπὸ τοῦ ἰδίου κοσμούμενον. Τόσοι δὲ ἐπίσημοι εὐλαβεῖς εἶχον συναθροισθῇ, ὥστε οἱ χωρικοὶ ἔμενον ἔξω τοῦ ναοῦ, παρὰ τὰ προπύλαια καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Ἡ λειτουργία δὲν εἶχεν ἀρχίσῃ ἕνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ Τρογεκούρωφ, ὅστις ἐπὶ τέλους ἔφθασεν ἐπὶ ἀνοικτῆς ἁμάξης, συρομένης ὑπὸ ἓξ ἵππων, καὶ σεμνοπρεπῶς βαδίζων, κατέλαβε τὴν θέσιν του ἐν τῷ ναῷ, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς θυγατρός του. Τὰ βλέμματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐστράφησαν πρὸς αὐτὴν—καὶ οἱ μὲν ἀπεθαύμαζον τὴν καλλονήν, αἱ δὲ ἐταστικῶς παρετήρουν τὸν στολισμόν της. Ἡ λειτουργία ἤρξατο· ἔψαλλον τῆς οἰκίας οἱ ψάλται, βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Τρογεκούρωφ, ὅστις ἐκράτει τὸ ἴσον, καὶ προσηύχετο εὐλαβῶς ἱστάμενος, μεθ' ὑπερηφάνου δὲ ταπεινότητος προσεκύνησεν ἐδαφαίως, ὅτε ὁ διάκονος μεγαλοφώνως ἀνέκραξε «καὶ ὑπὲρ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ ναοῦ τούτου.»

Περατωθείσης τῆς λειτουργίας, ὁ Τρογεκούρωφ πρῶτος ἠσπάσθη τὸν σταυρόν, πάντες δὲ τὸν ἠκολούθησαν ἐν σώματι, καὶ οἱ μὲν γείτονες

τὸν ἐπλησίασαν μετὰ σεβασμοῦ, αἱ δὲ κυρίαι περιεστοίχισαν τὴν Μάσαν. Ὁ Τρογεκούρωφ, ἐξελθὼν τοῦ ναοῦ, προσεκάλεσε τοὺς ξένους εἰς τὸ γεῦμα, καὶ καθήσας ἐφ' ἁμάξης ἀνεχώρησεν ὑπὸ πάντων ἀκολουθούμενος. Τὰ δωμάτια τῆς οἰκίας του ἐπληρώθησαν ξένων, ἀνὰ πᾶσαν δὲ στιγμὴν εἰσήρχοντο νέα πρόσωπα, μετὰ κόπου εἰσχωροῦντα μέχρι τοῦ οἰκοδεσπότου. Αἱ κυρίαι, φέρουσαι ἐνδύματα ἀπηρχαιωμένου συρμοῦ τετριμμένα καὶ βαρύτιμα, διὰ μαργαριτῶν δὲ καὶ ἀδαμάντων κεκοσμημένα, ἐσχημάτισαν ἡμικύκλιον· οἱ δὲ ἄνδες συνωθοῦντο περὶ τὴν τράπεζαν ἐφ' ἧς εἶχαν παρατεθῇ τὰ ὀρεκτικὰ καὶ τὸ οἰνόπνευμα, θορυβωδῶς μεταξὺ των συνδιαλεγόμενοι. Εἰς τὴν αἴθουσαν ἡτοιμάζετο τράπεζα δι' ὀγδοήκοντα πρόσωπα, οἱ δὲ ὑπηρέται ἔτρεχον ἄνω κάτω, διευθετοῦντες τὰ τοῦ γεύματος. Ἐπὶ τέλους ὁ ἀρχιτρίκλινος ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ γεῦμα εἶχε παρατεθῇ, καὶ ὁ Τρογεκούρωφ πρῶτος ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν, μετ' αὐτὸν δὲ αἱ κυρίαι κατέλαβον σοβαρῶς τὰς θέσεις των, προσέχουσαι νὰ φυλάττωνται πως τὰ πρωτεῖα· αἱ νεάνιδες, δειλαὶ ὡς ποίμνιον αἰγῶν, προσῆλθον ὁμοῦ συνωθούμεναι, καὶ ἐτοποθετήθησαν ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην. Ἀπέναντι αὐτῶν ἔλαβον θέσιν οἱ ἄνδρες, εἰς δὲ τὸ ἄκρον τῆς τραπέζης ἐκάθησεν ὁ διδάσκαλος μετὰ τοῦ μικροῦ Σάσα.

Οἱ ὑπηρέται διένειμον τὰ φαγητὰ εἰς ἕνα ἕκαστον κατὰ τὸν βαθμόν του· τῶν τρυβλίων καὶ μαχαιρῶν ὁ κρότος ἠνοῦτο μετὰ τῶν θορυβωδῶν συνομιλιῶν τῶν δαιτυμόνων. Ὁ Τρογεκούρωφ ἐπέβλεπεν εὔθυμος τὸ γεῦμά του, καὶ ἀπελάμβανε πλήρη τὴν εὐτυχίαν φιλοξένου οἰκοδεσπότου. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ἀνοικτὴ ἅμαξα, ὑπὸ ἓξ συρομένη ἵππων.

— Τίς εἶνε; ἠρώτησεν ὁ οἰκοδεσπότης.

— Ὁ Ἀντὼν Παφνούτιτζ, ἀπεκρίθησάν τινες.

Ἡ θύρα ἠνοίχθη, καὶ ὁ Ἀντὼν—Παφνούτιτζ Σπίτζιν, πολύσαρκος ἀνήρ, πεντηκοντούτης, μὲ πρόσωπον στρογγύλον, ἐξ εὐλογίας κατάστικτον καὶ διὰ πυκνοῦ πώγωνος κεκοσμημένον, ἐρρίφθη εἰς τὸ ἑστιατόριον μὲ ὑποκλίσεις καὶ μειδιάματα, ἕτοιμος ἤδη νὰ ζητήσῃ συγγνώμην.

— Ἕνα πιάτο ἐδῶ! ἀνέκραξεν ὁ Τρογεκούρωφ· κόπιασε Ἀντὼν Παφνούτιτζ, κάθησε καὶ εἰπέ μας τί σημαίνει ὅτι καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν δὲν ἦσουν καὶ εἰς τὸ γεῦμά μου ἄργησες· πῶς τό 'παθες; ἐσύ, καὶ εὐλαβὴς εἶσαι καὶ φαγᾶς.

— Ζητῶ συγχώρησιν, ἀπήντησεν ὁ Σπίτζιν περάσας μίαν ἄκραν τοῦ χειρομάκτρου εἰς τὴν κομβιοδόχην τοῦ ἐπενδύτου του· ζητῶ συγχώρησιν, Κύριλλε Πετρόβιτζ. Εἶχα κινήσῃ ἐνωρίς, ἀλλὰ εἰς τὸν δρόμον ἔσπασε τὸ στεφάνι τοῦ τροχοῦ· τί νὰ κάμω; Εὐτυχῶς ἤμεθα πλησίον χωρίου· ἐωσοῦ φθάσωμεν ἐκεῖ, καὶ ἐωσοῦ εὕρωμεν σιδηρᾶν νὰ τὸ διορθώσῃ, ἀπέρασαν σωστὰ τρεῖς ὧραι· τί νὰ γίνῃ; Νὰ πάρω τὸν πλησιέστερον δρόμον διὰ τοῦ δάσους τῆς Κηστενιέφκας, δὲν ἐτόλμησα, καὶ ἔκαμα γύρον.

— Ποῦ θὰ 'πῇ, διέκοψεν εἰπὼν ὁ Τρογεκούρωφ, δὲν εἶσαι ἀπὸ τοὺς γενναίους· τί ἐφοβήθης;

— Πῶς τί ἐφοβήθηκα; ἐλησμονήσατε τὸν Δουβρόφσκην; παράξενον εἶνε νὰ πέσῃς εἰς τὰ χέρια του; αὐτὸς κανένα δὲν ἀφίνει, ἐμένα μάλιστα καὶ τὸ δέρμα ἐμπορεῖ νὰ μοῦ βγάλῃ.

— Καὶ διατί δὰ αὐτὴ ἡ διάκρισις;

— Πῶς διατί, σεβαστὲ Κύριλλε Πετρόβιτζ; καὶ ἡ δίκη τοῦ μακαρίτου Δουβρόφσκη; δὲν ἐμαρτύρησα ἐγώ, διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, δηλαδὴ κατὰ συνείδησιν, ὅτι οἱ Δουβρόφσκαι κατέχουν τὴν Κηστενιέφκαν χωρὶς κανένα δικαίωμα καὶ μόνον ἀπὸ ἰδικήν σας συγκατάβασιν, δὲν εἶπε δὲ ὁ μακαρίτης (ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀναπαύσῃ) ὅτι θὰ μὲ διώρθωνε ὅπως ἤξευρε; τώρα ὁ υἱὸς πιθανὸν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ πατρός του. Διὰ τὴν ὥραν, ὁ Θεὸς μ' ἐπροστάτευσε καὶ μόνον μίαν ἀποθήκην μου ἐλήστευσαν, ἐμποροῦν ὅμως νὰ ἔλθουν καὶ εἰς τὴν ἔπαυλιν.

— Ἐκεῖ δὰ πιστεύω νὰ μείνουν εὐχαριστημένοι· τὸ κόκκινον κιβώτιον βέβαια εἶνε γεμάτον.

— Ἄσχημα, σεβαστὲ Κύριλλε Πετρόβιτζ· ἦτον γεμάτον ἀλλὰ τώρα ἄδειασε.

— Ψεύματα μὴ λέγεις, Σπίτζιν. Σᾶς ξεύρομε πολὺ καλὰ τί εἶνε τὰ ἔξοδά σου; εἰς τὸ σπίτι σου ζῇς ἄθλια, κανένα δὲν δέχεσαι, τοὺς χωρικούς σου γδύνεις· δηλαδὴ μόνο συνάζεις καὶ τίποτ' ἄλλο.

— Σεῖς πάντα χωρατεύετε, σεβαστὲ Κύριλλε Πετρόβιτζ, ἐψέλλισεν ὁ Σπίτζιν μειδιῶν, ἡμεῖς ὅμως εἴμεθα ἀφανισμένοι. Καὶ ὁ Σπίτζιν ἐπέπεσε κατὰ λιπαροῦ τεμαχίου ἰχθύος ὅπως καλύψῃ δι' αὐτοῦ τὴν πικρίαν τῆς καταποθείσης ἀρχοντικῆς ἀστειότητος. Ὁ Τρογεκούρωφ ἀφήσας αὐτόν, ἀπετάθη πρὸ τὸν νέον ὑπαστυνόμον, πρώτην φορὰν ἐλθόντα εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ καθήμενον εἰς τὸ ἄλλον ἄκρον τῆς τραπέζης, πλησίον τοῦ διδασκάλου.

— Λοιπόν, κύριε ὑπαστυνόμε, δεῖξέ μας τὴν παλληκαριάν σου, πιάσε μας τὸν Δουβρόφσκην.

Ὁ ὑπαστυνόμος ἐταράχθη, προσέκλινεν, ἐμειδίασεν ἐτραύλισε, καὶ ἐπὶ τέλους ἐπρόφερε.

— Θὰ προσπαθήσωμεν, ἐξοχώτατε:

— Χμ! θὰ προσπαθήσωμεν· πρὸ πολλοῦ προσπαθεῖτε, ἀλλ' ἕως τώρα· τίποτε.

— Ἀληθέστατα, ἐξοχώτατε, ἀπήντησεν ὅλως τεταραγμένος ὁ ὑπαστυνόμος.

— Τουλάχιστον εἶνε εἰλικρινής, εἶπεν ὁ Τρογεκούρωφ. Κρῖμα ὅμως τὸν μακαρίτην Ταρὰς Ἀλεξέϊτζ· ἂν δὲν τὸν ἔκαιαν, θὰ ἦτο μεγάλη ἡσυχία εἰς τὰ περίχωρα. Καὶ τί ἀκούεται διὰ τὸν Δουβρόφσκην; Ποῦ τὸν εἶδαν τὴν τελευταίαν φοράν:

— Εἰς τὸ σπίτι μου, Κύριλλε Πετρόβιτζ, ἠκούσθη βαρεῖα φωνὴ γυναικός· τὴν περασμένην τρίτην ἐγευμάτισε μαζῆ μου.

Πάντων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὴν Ἄνναν Γλόποβαν, χήραν, ἁπλῆν τοὺς τρόπους, ἣν πάντες ἠγάπων διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ εὔθυμον τοῦ ἤθους. Ὅλοι μετὰ περιεργείας ἡτοιμάσθησαν ν' ἀκούσωσι τὴν διήγησίν της.

[Ἕπεται συνέχεια]

Π. Α. Α.

ΟΙ ΗΓΕΤΑΙ

Ἐκ τοῦ συγγράμματος «Ἡ κοινωνία τοῦ Λονδίνου»

Ὁ λόρδος Σαλισβουρὺ εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν homme du jour ἀναμένων ἴσως ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Γλάδστωνα γενόμενος καὶ αὐτὸς «ὁ ἀνὴρ τῆς ψυχολογικῆς στιγμῆς.» Εἶνε ἐκ τῶν συμπαθεστάτων καὶ τῶν μάλιστα ἐμποιούντων ἐντύπωσιν συγχρόνων πολιτικῶν ἀνδρῶν, τοὺς ἀγῶνάς του δὲ πρὸς καταπολέμησιν πασῶν τῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς παρακολουθεῖ ἕκαστος μετὰ περιεργίας μετεχούσης πως καὶ σεβασμοῦ. Κατέχεται ὑπὸ εἴδους τινὸς δογκισσωτισμοῦ—ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν τῆς λέξεως σημασίαν—καὶ μάλιστα, δύναταί τις νὰ προσθέσῃ, ὑπὸ ζέσεως ἱπποτικῆς καθιστώσης τὸν μέγαν αὐτὸν τῶν συντηρητικῶν ἡγέτην ἄνδρα παρωχημένης ἐποχῆς, ἀνδρεῖον ὅμως καὶ τολμηρόν. Ἀδιαλείπτως μάχεται κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἰδεῶν, ἂν καὶ γινώσκει κάλλιστα ὅτι ἐπὶ τέλους θὰ ἡττηθῇ, ἀποκτᾷ δ' ὡς ἐκ τούτου τὸ γόητρον μαχητοῦ ἀγωνιζομένου μόνον πρὸς διάσωσιν τῆς ἰδίας τιμῆς. Δηκτικός, δριμύς, ἀγέρωχος, οὐδέποτε συνθηκολογῶν μετὰ τῆς συνειδήσεώς του, μὴ παραδεχόμενος ὅτι ὀφείλει νὰ κολακεύῃ τὰς ἰδέας τῶν συμπολιτῶν του διὰ νὰ ἐφελκύσῃ τὰς ψήφους των, ἦτο καταλληλότατος ὅπως καταστῇ ἡγέτης κόμματος ἀντιστάσεως. Ἀλλὰ πῶς πρέπει νὰ στενοχωρῆται διότι ἡ παλαίστρα εἶνε τόσον περιωρισμένη καὶ διότι εἶνε ἁπλῶς ὁ διευθυντὴς ὁμάδος σκευωρῶν, ἐνῷ ἐκ φύσεως ἐπλάσθη νὰ γείνῃ ὁ ἀρχηγὸς Ἀντεπαναστάσεως! Ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ παλαίσῃ κατὰ τοῦ ριζοσπαστισμοῦ, γυπὸς κατατρώγοντος τὰ σπλάγχνα τοῦ Προμηθέως τούτου, ἐὰν ἡ μοναρχία, πρὸς ἣν ἱερὰν τρέφει πίστιν, οὐδένα ἤθελε διατρέχει κίνδυνον, θὰ ἦτο ὑπουργὸς ἔμφρων καὶ καλοκάγαθος ὑπὸ δεσποτικὴν κυβέρνησιν. Ἡ ἄκρα αὐτοῦ ἀκεραιότης, ἡ περιφρόνησίς του πρὸς πάντα συμβιβασμόν, πρὸς πᾶσαν διαιτησίαν τὸν περιβάλλουσι μὲ ἁπλότητά τινα σχεδὸν κυνικήν. Βλέπει τὸν κίνδυνον καὶ τὸν ἀρνεῖται· καταλαμβάνει ποῖον εἶνε τὸ φάρμακον, ἀλλὰ τὸ ἀπορρίπτει. Προτιμᾷ τὰ πάντα ν' ἀφήσῃ εἰς περίπλοκον θέσιν, παρὰ νὰ ὑποστῇ λύσιν ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῶν γεγονότων. Οἱ λόρδοι τὸν χειροκροτοῦσι ὀσάκις αὐστηρῶς μὲν ἀλλὰ δικαίως ἐπικρίνει τι ἢ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ ὑπουργείου, οὗτινος ἀνηλεῶς καταδεικνύει τὰ σφάλματα. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐξουσίᾳ εὑρισκόμενος βεβαίως θὰ διέπραττε χείρονα, αἱ δὲ μεταρρυθμίσεις αἵτινες τυχὸν ἤθελον προσέλθει ἐξ αὐτοῦ δὲν θὰ ἦσαν ἔργα τῶν χειρῶν του, ἀλλὰ θὰ ἐξήρχοντο ἀκέραιαι ἐξ ἐπαναστάσεως ἣν αὐτὸς θὰ προὐκάλει. Συνεχίζει τὰς παραδόσεις τῆς ἐναντιώσεως καὶ τῆς ἀντιζηλείας ἐξ ὧν προέκυψεν ἡ πάλη τοῦ Βελλιγκτῶνος κατὰ τοῦ Γρέη, τοῦ Πὴλ κατὰ τοῦ Ῥῶσσελ, τοῦ Δισραέλη κατὰ τοῦ Γλάδστωνος. Δὲν ὑπάρχει συντηρητικὸς ἄλλος συντηρητικώτερος αὐτοῦ. Ἐχθρὸς πασῶν τῶν τάσεων τῆς νεωτέρας κοινωνίας, ἕτοιμος πάντοτε ν' ἀγωνισθῇ κατ' αὐτῆς, εἶνε ὁ θερμότατος τῶν συνηγόρων τῶν ὑφισταμένων θεσμῶν, οὐχὶ διότι θεωρεῖ αὐτοὺς δικαίους ἢ ὀρθούς, ἀλλ' ἁπλῶς διότι ὑφίστανται καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ἀγαπητόν του ἐπιχείρημα. Βαθύνους ἐξεταστὴς τῶν πραγμάτων, φιλοτεχνῶν κομψῶς τὴν φρασεολογίαν του, ἐπιρρωνύων τὸ ὕφος του δι' εὐρείας φιλολογικῆς μαθήσεως, ἐπὶ τοσοῦτον φιλεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν, ὥστε κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐκτρέπεται ἐκ τῶν ἐπικτήτων τύπων καὶ κυριευόμενος ὑπὸ τοῦ ὁρμητικοῦ χαρακτῆρός του δὲν δύναται νὰ ἐξευγενίσῃ ἢ νὰ περιστείλῃ τοὺς ὀνειδισμοὺς καὶ τοὺς χλευασμούς του. Ἀποτροπιαζόμενος τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἡ Ἀγγλία εἶνε μεγάλη διότι ἀντέστη εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς ἰδέας, ἀρνεῖται νὰ παραδεχθῇ ὅτι τὴν πατρίδα αὐτοῦ προεφύλαξεν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν νεωτέρων χρόνων οὐχὶ τὸ πεῖσμα ἐν ᾧ ἐννοεῖ αὐτὸς νὰ ἐπιμείνῃ, ἀλλ' αἱ ἐπίκαιροι τῶν προκατόχων του παραχωρήσεις.

Ἐκτὸς τοῦ Κοινοβουλίου ὁ λόρδος Σαλισβουρὺ εἶνε τέλειος τύπος εὖ ἠγμένου ἀνδρός, λίαν περιζήτητος δὲ εἶνε ἡ αἴθουσα, ἔνθα ὑποδέχεται τοὺς πολιτικοὺς αὐτοῦ φίλους. Καὶ ὑποδέχεται μὲν ἀρκετούς, πάντας ὅμως ἀνήκοντας εἰς ὁμάδα ἐκλελεγμένην παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς τάξεως. Κέκτηται δύο ἐπαύλεις, τὴν μίαν παρὰ τὴν Διέππην, τὴν ἑτέραν δὲ ἐν Χάτφιλδ, ὅπου ἐνίοτε προσκαλεῖ τοὺς φίλους του εἰς ἀγροτικὰς διασκεδάσεις κατ' ἀπομίμησιν τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας.

Ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων ἡγέται ὑπάρχουσι ὁ Σὶρ Στάφφορδ Νόρθκοτ καὶ ὁ λόρδος Ρανδόλφος Τσῶρτσιλ ἐν τῇ δεξιᾷ, ἐν τῇ ἀριστερᾷ δὲ πλεῖστα ὅσα μέλη τοῦ παρόντος ὑπουργείου (Γλάδστωνος) καὶ ὁ δημαγωγὸς Τζὼν Βράϊτ, περὶ οὗ ἂν καὶ δὲν εἶνε ἡγέτης ἀνεγνωρισμένος, ἐνταῦθα πρέπει νὰ διαλάβω.

Ὁ σὶρ Στάφφορδ Νόρθκωτ εἶνε πολιτευτὴς ἄνευ ἀποχρώσεως, μεγάλην ἔχων γνῶσιν τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐν γένει τύπων καὶ ὑποθέσεων, ἐπιβάλλων τὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς ὁμόφρονάς του καὶ τὴν ὑπόληψιν εἰς τοὺς ἀντιπάλους του, ἀλλὰ δὲν ἐξεγείρει ποτὲ τὸν ἐνθουσιασμόν. Εὐσυνείδητος ὤν, ἐκπληροῖ τὰ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ κόμμα καθήκοντα, εὐτυχὴς λογιζόμενος ὁσάκις ταῦτα συμφωνοῦσι μὲ τὰ χρέη του ὡς πολίτου. Ἔχει τὰ προσόντα πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ δὲν εἶνε εὔγλωττος ῥήτωρ· αἱ ἀγορεύσεις του εἶνε ὠχραὶ καὶ ἄτονοι, συνηγορῶν δὲ ζημιοῖ καὶ ἐξασθενίζει καὶ τὴν δικαιοτάτην τῶν ὑποθέσεων. Ἀγνοεῖ νὰ ἐξαγάγῃ ὡς ὁ λόρδος Σαλισβουρὺ εὐγλωττότερον κέρδος ἐκ τῶν περιπετειῶν τῆς συζητήσεως.

Ὁ Σὶρ Στάφφορδ Νόρθκωτ συναισθάνεται κάλλιον παντὸς ἄλλου τὴν ἀνάγκην τοῦ συμβιβασμοῦ. Δὲν εἶνε μέγας ἀνήρ, ἀλλ' εἶνε εὐπατρίδης ἀξιαγάπητος, ἔμφρων, ὀρθὴν κεκτημένος κρίσιν. Τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς ἐξέχει εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις, αἱ δὲ παρ' αὐτοῦ διδόμεναι ὑποσχέσεις εἶνε ἱεραί. Διέπραξε μὲν σφάλματά τινα, ἀλλ' ἐν γένει τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον ὑπῆρξεν ἔντιμον καὶ διακεκριμένον.

Ὁ λόρδος Ρανδόλφος Τσῶρτσιλ ἀνήκει εἰς τὴν περιβόητον οἰκογένειαν τῶν Μαλβορού. Ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδεμίαν προξενεῖ ἐντύπωσιν τὸ ἐξωτερικόν του· πλὴν εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ νὰ ὁμιλῇ, σύνενος ψυχῆς ἐκδηλοῦται ἐν τοῖς κινήμασί του καὶ ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ του. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τετάρτου κόμματος, ὡς ἀποκαλεῖται, πολλὰς ἤδη ἔχει ἐξεγείρει τρικυμίας. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἠχεῖ ἀναγώδης ὡς βροντή. Ἂν καὶ εἶνε μόλις τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὁ λόρδος Ρανδόλφος Τσῶρτσιλ φαίνεται κεκτημένος πᾶσαν τὴν πεῖραν ἣν δύναταί τις ν' ἀρυσθῇ ἐκ τῆς εὐτολμίας. Τόσον ἰταμὸς εἶνε περὶ τὸ λέγειν, ὥστε δὲν ἐφοβήθη ἡμέραν τινὰ νὰ φιλονεικήσῃ μετὰ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Ἡ πρὸς τὸ Κοινοβούλιον περιφρόνησίς του εἶνε ἀπότομος μέχρις αὐθαδείας. Ἐνασμενίζω φανταζόμενος αὐτὸν ὡς ἀρχαῖον ἥρωα προσκαλοῦντα τὴν Βουλήν, ἀπειλοῦντα καὶ ὑβρίζοντα αὐτήν.

Ἀποβλέπει εἰς ὁρίζοντας εὐρεῖς, εἶνε δὲ φιλόδοξος ἄνευ ἀλαζονείας. Ἐὰν δὲν κατασυντριβῇ ἐν τῇ πάλῃ, μέλλει νὰ διαδραματίσῃ σπουδαῖον μέρος. Μόνον τὸ εὔθραυστον τῆς ὑγείας του ἐνδέχεται ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸν ἐκ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀγώνων. Εἶνε ῥήτωρ παράφορος, ἀλλ' οὐδέποτε χυδαῖος, κέκτηται δὲ πολὺ πνεῦμα ὁσάκις θέλει νὰ τὸ ἐπιδείξῃ· φαιδρὸς καὶ ζωηρὸς σύντροφος, ἐξαίρετος φίλος, φιλόστοργος ἀδελφὸς ὤν, ἀγαπᾶται θερμῶς παρὰ πάντων τῶν περὶ αὐτόν. Ἡ σύζυγός του εἶνε εὐειδεστάτη Ἀμερικανίς.

Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ λόρδου Ρανδόλφου Τσῶρτσιλ ἀρνοῦνται ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἀληθῆ πολιτικὸν ἄνδρα, χαρακτηρίζοντες μάλιστα αὐτὸν ὡς ἀντιδραστικόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς κυβερνῶντας πᾶσα ἀντιπολίτευσις ταχέως μεταβάλλεται εἰς ἀντίδρασιν.

Τὸν κατηγοροῦσιν ὅτι ἀντιλέγει εἰς ὅλα, ὅτι εἶνε φατριαστής. Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι ἂν ἐνίοτε καθίσταται φορτικὸς ἕνεκα τῶν ὀνειδισμῶν του, διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του, διὰ τῆς ῥητορικῆς μεθόδου του, διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν συμβουλῶν ἐπισύρει τὴν προσοχήν. Δὲν εἶνε ἀποκλειστικὸς τὸ φρόνημα καὶ πολλάκις ὑπεστήριξε τοὺς ἑαυτοῦ ἀντιπάλους τὸν σὶρ Κάρολον Δίλκε, τὸν κ. Λαβουσὲρ καὶ αὐτὸν τὸν κ. Πάρνελ. Ἄλλως τε ἔχει γνῶσιν πολλὴν τῶν περὶ τῆς Ἰρλανδίας ζητημάτων.

Πρὸ μικροῦ ἐξήγειρε τὸ ζήτημα τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ὑπουργείων, διατεινόμενος ὅτι τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν εἶνε φωλεὰ ὀκνηρῶν, τὸ ὑπουργεῖον τῶν στρατιωτικῶν καταφύγιον τῶν μηδαμινῶν, τὸ ναυαρχεῖον φυτώριον ἀνικάνων καὶ οἱ ὑπάλληλοι ἐν γένει στρατιὰ ἀναπήρων ὑπὲρ τὸ δέον δαψιλῶς ἀμειβομένων. Θὰ ἐνθυμηθῇ ταῦτα πάντα ὅταν γείνῃ ὑπουργός; διότι ἡ πρόσληψίς του εἰς τὸ πρῶτον σχηματισθησόμενον συντηρητικὸν ὑπουργεῖον θεωρεῖται ἀναπόφευκτος, καί τοι ἀντιπολιτεύεται τὸν λόρδον Σαλισβουρύ.

Ὁ Τζὼν Βράϊτ δὲν εἶνε ἡγέτης ὁμάδος, ἀλλ' εἶνε εἷς ἐκ τῶν μεγίστων ὑποκινητῶν τῆς κοινῆς γνώμης. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Βιρμιγχάμης, κουάκερος τοῦ Λαγκασίαρ καὶ μέγας βιομήχανος, τὸ ἑβδομηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων νῦν, εἶνε εἷς τῶν μάλιστα ἐνδιαφερόντων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας. Οὐδεὶς ἄλλος ἐσυκοφαντήθη καὶ ἐξυβρίσθη ὅσον αὐτός, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ὡς αὐτὸς ἐκολακεύθη καὶ ἐλατρεύθη. Ὑπῆρξε ταυτοχρόνως ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος καὶ τὸ εἴδωλον τῶν συμπολιτῶν του. Τὸ εὐγενὲς καὶ ἐπιβλητικὸν αὐτοῦ ἦθος καὶ ἡ λεόντειος κεφαλή του ἐπισύρουσιν ἐπ' αὐτοῦ πάντων τὴν προσοχήν, τὰ κινήματά του εἶνε ζωηρά, ἀποφασιστικά, τὸ βλέμμα του δὲ ὀξύ. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροί του τὸν ἀναγνωρίζουσιν ὡς πολιτικὸν ἄνδρα πρώτης τάξεως. Τὸ βουλευτήριον, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶνε ἐντελῶς κενόν, πληροῦται ἐν τῷ ἅμα ὁσάκις πρόκειται ν' ἀγορεύσῃ. Ἀρχίζει διστάζων, λαλῶν μὲ τόνον συνδιαλέξεως, πλὴν βαθμηδὸν ἐμψυχοῦται, ὡς νὰ παρεφέρετο ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων. Πρακτικώτατος ὤν, καθιστᾷ καταφανὲς εἰς τοὺς ἄλλους ὅ,τι φαίνεται πρόδηλον εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Εἶνε δεξιὸς καὶ εὔγλωττος ῥήτωρ, ἀμέμπτως λαλῶν. Δὲν πλάττει κενὰς φράσεις, ἡ ἰσχυρὰ δὲ φωνή του, τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ παραστήματός του, ἡ ὀρθὴ ἐκλογὴ τῶν καταλλήλων λέξεων ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του, ἡ ἐμπειρία αὐτοῦ περὶ τὸ ἐντείνειν βαθμηδὸν τὴν ἐντύπωσιν, ἡ πειστικὴ λογικότης τῆς ἀγορεύσεώς του, ἡ ὀρθοφροσύνη του, τὸ ὑπολανθάνον σατυρικὸν του πνεῦμα, ἡ ἀγχίνοιά του καὶ ἡ εὐθυμία τοῦ χαρακτῆρός του, αἱ ὁρμητικαὶ ἐξάψεις τῆς περιφρονήσεως καὶ τῆς ἀγανακτήσεώς του, πάντα ταῦτα τὰ χαρίσματα καθιστῶσιν αὐτὸν ἄνδρα ἐξαιρετικόν, αἰρόμενον ὑπὲρ τοὺς ἄλλους εἰς ὕψος ἀπαραμίλλου ἀξίας. Εἶνε πάντοτε κύριος ἑαυτοῦ καὶ δὲν συνειθίζει νὰ συλῇ τοὺς κλασικοὺς λατίνους συγγραφεῖς ὅπως ἀρυσθῇ ἐξ αὐτῶν ἀχρήστους περικοπάς. Ἂν ἐνίοτε ἀναφέρῃ τοιαύτην τινά, παραλαμβάνει αὐτὴν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς φιλολογίας, ἣν κατὰ βάθος γινώσκει. Αἱ ἀγορεύσεις του περιέχουσιν ἀόριστόν τινα γεῦσιν πουριτανισμοῦ. Ἐνίοτε παραφερόμενος πειρᾶται ν' ἀποκρύψῃ τὴν μετριοπάθειάν του ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς βιαιότητος, ἀλλ' ἡ ἐνάργεια τοῦ λογισμοῦ του ἐπαναφέρει αὐτὸν εἰς ἠπιώτερα μέσα. Πεπροικισμένος δι' ἐξαιρέτου ὀξυδερκείας, γόνιμος εἰς τεχνάσματα, ἄν ποτε ἀνελάμβανε νὰ σχηματίσῃ ὑπουργεῖον ἤθελεν εἶναι τοῦτο ὑπουργεῖον διεξαγωγῆς ὑποθέσεων, αἱ δὲ ἀποδιδόμεναι εἰς αὐτὸν ριζοσπαστικαὶ τάσεις θὰ ἐμετριάζοντο ὑπὸ τῆς θαυμαστῆς αὐτοῦ εὐθυκρισίας, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκει πάντοτε τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὴν κατάστασιν λέξιν καὶ τὴν λύσιν πάσης δυσκολίας.

Ὡς ὑπουργὸς ὑπὸ τὸν Γλάδστωνα δὲν διέπρεψε πολύ, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει περιποιεῖ μὲν τιμὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον οὗτινος μετέχει, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ τὸ κυριώτατον αὐτοῦ μέλος. Προσήνεγκον πρὸς αὐτὸν τὸ χαρτοφυλάκιον, διότι ἔχει ἐπιρροὴν καὶ διότι ἐπιβάλλει τὴν γνώμην του εἰς τὴν πολυάριθμον πελατείαν του. Πλεῖστα ἕτερα χαρτοφυλάκια τῷ προσήνεγκον, πλὴν δὲν αἰσθάνεται ὄρεξιν πολλὴν διὰ τὴν ἐξουσίαν. Τινὲς τὸν θεωροῦσιν ὡς δημαγωγὸν καὶ διατείνοντας ὅτι συμπαθεῖ πρὸς τοὺς ἐπαναστατικούς· οὐδὲν τούτου ψευδέστερον. Τὸ ὄνομά του συνεδέθη μὲ τὴν κατάργησιν τῶν περὶ σιτηρῶν νόμων (corn Laws) μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν φόρον (church rates) καὶ μὲ τὴν ἐν Ἰνδίαις πολιτικήν. Ἠμπόδισε τὸν πρὸς τὴν Ἀμερικὴν πόλεμον κανονίσας διὰ διαιτησίας τὸ ζήτημα τῆς «Ἀλαβάμας.» Εἶνε ὑπὲρ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ὑπὸ τὴν Μάγχην σήραγγος.

Χ*

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συνέβησαν ἐν Λονδίνῳ 37 θάνατοι, προελθόντες ἀποκλειστικῶς ἐκ πείνης.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Ἰνδικῇ 1066 ἄνθρωποι ἀπέθανον ἐκ δηγμάτων φαρμακερῶν ὄφεων, καὶ 110 ἐφονεύθησαν ὑπὸ τίγρεων.

ΤΙ ΕΙΝΕ Η ΕΥΤΥΧΙΑ;

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον φύλλον.)

Δὲν ἀρκεῖ ἐν τούτοις νὰ θέσῃ τὰς δυνάμεις του εἰς ἐνέργειαν ὁ ἄνθρωπος ὅπως ᾖ εὐτυχής. Πρέπει νὰ θέσῃ αὐτὰς εἰς ἐνέργειαν ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως, ἢ τοὐλάχιστον τόσον μόνον κώλυμα νὰ αἰσθάνηται ὅσον ἀκριβῶς ἀρκεῖ ὅπως διατηρῇ ἀκμαῖον τὸ συναίσθημα τῆς δραστικότητός του. Ὅταν τὸ δραστικὸν τοῦτο καταπολεμῆται ὑπὸ ἐξωτερικῶν αἰτίων, ἢ ὅταν αἱ διάφοροι τῆς ψυχῆς ἡμῶν δυνάμεις συγκρούωνται πρὸς ἀλλήλας, ἡ ψυχὴ ἀλγεῖ, τὸ δὲ ψυχικὸν τοῦτο ἄλγος, ὅπερ δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἡδονήν, εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν καθαρὰν καὶ ἀληθῆ εὐτυχίαν. Ἡ ἔλλειψις τῆς ὀδύνης, τουτέστιν ἡ ἀνάπαυλα καὶ ἡ εἰρήνη, εἶνε εἰς πάντας τὸ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα εὐτυχοῦς βίου. Τὴν κατάστασιν ταύτην ἐπιζητοῦσι πάντες ὡς τέρμα τῶν περιπετειῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐργασίας των. Ἡ εὐτυχία, ἐν τῇ ἀπολύτῳ αὐτῆς ἰδέᾳ, ἀποτελεῖται λοιπὸν ὑπὸ δύο ὅρων· ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἐσωτερικῆς δραστηριότητος, τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὄντος ἡμῶν καθ' ὅλους αὐτοῦ τοὺς βαθμούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς ἁρμονίας, τῆς ἰσορροπίας τῶν ἠθικῶν ἡμῶν δυνάμεων· εἶνε μίγμα τι ἐνεργείας καὶ ἡσυχίας, κινήσεως καὶ ἀναπαύσεως. Ἀλλ' ἐκ τῶν δύο τούτων ὅρων ὁ δεύτερος, τουτέστιν ἡ εἰρηνικὴ καὶ ἁρμονικὴ θεραπεία ἁπασῶν τῶν ἐν ἡμῖν ἠθικῶν δυνάμεων δὲν εἶνέ τι κατορθωτὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἢ τοὐλάχιστον εἶνε παροδικὴ καὶ λίαν ἀτελής. Κἂν ἔτι ὁ ἄνθρωπος εὕρῃ τὴν ἡσυχίαν ἐν αὐτῷ, θὰ ἴδῃ αὐτὴν καταστρεφομένην ἐκ τῆς συναντήσεως ἐξωτερικῶν αἰτίων. Ἡ τελεία λοιπὸν εὐτυχία εἶνε χίμαιρα ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου· καὶ ἡ μόνη εὐτυχία εἰς ἣν ἐπιτρέπεται ἡμῖν ν' ἀφορῶμεν εἶνε ἡ ἐν ἀγῶνι κατακτωμένη, ἐν ᾧ ἡ ἐκ τῆς δράσεως χαρὰ εἶνε ὑπερτέρα τῆς ἐκ τῆς ἀναπαύσεως ἡδονῆς καὶ ἐν ᾧ ἀναγκαίως συνυπάρχει καὶ ἡ ὀδύνη. Δυνατὸν μάλιστα, διότι ἡ ὀδύνη εἶνε στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τοῦ ὄντος ἡμῶν, ὅπως ἀναχθῶμεν εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν τελειότητος καὶ εἰς μεγαλειτέραν κατ' ἀκολουθίαν εὐδαιμονίαν, ν' ἀναγκασθῶμεν νὰ ὑπομείνωμεν περισσοτέρας ὀδύνας, ἐκ τούτου δὲ νὰ ὦμεν ταυτοχρόνως καὶ εὐτυχέστεροι καὶ δυστυχέστεροι. Ἴσως εἶνε ἀπαραίτητον νὰ συμβαίνῃ οὕτω, διότι ἡ δρᾶσις συνεπάγεται πολλάκις τὴν ὀδύνην, καὶ ὅσῳ μᾶλλον μεγαλύνεται ὁ ἄνθρωπος τόσῳ εὐρυτέραν παρέχει ἐπιφάνειαν εἰς τὰς ἐκ τῶν ἔξω προσβολάς.

Σύγχρονός τις φιλόσοφος εἶπεν εὐλόγως:

«Ἀδιάφορον ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶνε δυστυχὴς ἀρκεῖ νὰ εἶνε μέγας·» προσλέγω δὲ ὅτι ἂν ἀνυψωθῇ μέχρι τοῦ μεγαλείου, δὲν εἶνε ἐντελῶς δυστυχής. Διότι τοῦτο ἀκριβῶς τὸ μεγαλεῖον εἶνε

εὐτυχία καὶ πηγὴ ἀπολαύσεων. Δύναταί τις μάλιστα νὰ εἴπῃ χωρὶς νὰ φανῇ παραδοξολογῶν ὅτι ἡ δυστυχία ἀποτελεῖ μέρος τῆς εὐτυχίας ἂν μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ θέσωμεν εἰς ἐνέργειαν τὰς μᾶλλον ἐξαιρέτους καὶ εὐγενεστέρας τῶν ψυχικῶν ἡμῶν δυνάμεων. Τίς θ' ἀπέστεργε τὴν τύχην τῶν μεγίστων ἀνδρῶν καὶ ἂν ἔτι ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ ὅσα δυστυχήματα ὑπέστησαν ἐκεῖνοι; Ἂν λοιπὸν διὰ ν' ἀποφύγωμεν τὴν ὀδύνην, θυσιάζομεν ὅ,τι ἐξαίρετον ἔχομεν ἐν ἡμῖν· ἂν ἀντὶ νὰ δεχθῶμεν τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀναπόδραστα τραύματα ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἡδεῖαν δουλοπρέπειαν τῆς κτηνώδους ζωῆς· ἂν ἀνταλλάσσωμεν ἀντὶ βαναύσων καὶ εὐτελῶν ἀγαθῶν, ἀντὶ τῆς ἀνάνδρου ἡσυχίας, τὰ ἀτελῆ μὲν καὶ δι' ἀγῶνος ἀποκτώμενα, ἀλλ' ἐξαίρετα ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας, ἂν θυσιάζωμεν αὐτὴν τὴν ἡδονὴν ἐκ φόβου πρὸς τὴν ὀδύνην, ἂν ἀποφεύγωμεν πᾶσαν κίνησιν ὅπως ἀποφύγωμεν πᾶσαν σύγκρουσιν, ἡ στενὴ αὕτη καὶ ἀνεπαρκὴς εὐτυχία εἶνε εὐτυχία ἁρμόζουσα εἰς λίθον καὶ εἰς πτῶμα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ τῷ ἀνθρώπῳ προσιδιάζουσα· διότι ὁ ἀπαραίτητος ὅρος τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ ζῆν, τὸ δρᾶν.

Ἀληθῶς ὑπάρχει εἶδός τι φιλοσοφίας καλλίστης καὶ εὐγενοῦς, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν ἀνθρωπίνων θλίψεων διὰ τῆς ὅσον οἷόν τε μεγαλειτέρας ἀποχῆς ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ βίου καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν λατρείαν τῆς αἰωνίου ἀληθείας, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ συμβῇ διττῶς: διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς εὐσεβείας. Ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τούτου προτιμῶμεν τὰ ἀνώτερα ἀγαθὰ τῶν εὐτελεστέρων, δι' ὅπερ ἀπαιτεῖται ἱκανὴ γενναιότης, διότι ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ἀγαπᾷ τὴν ἡδονὴν καὶ δὲν θυσιάζει αὐτὴν ἄνευ ἀγῶνος· δεύτερον δὲ ὁ θεωρητικὸς βίος ἔχει ἐπίσης τὰς λύπας αὐτοῦ, ὑψηλοτέρας ἀναμφιβόλως καὶ εὐγενεστέρας, ἀλλ' οὐχ ἧττον πικράς. Ἡ ἐπιστήμη ἔχει τὰς ἀμφιβολίας αὐτῆς, τὰς ἀσαφείας, τοὺς δισταγμοὺς αὐτῆς καὶ τὰς τραχύτητας, ἡ δ' εὐσέβεια ἔχει τὰς ἀδυναμίας αὐτῆς καὶ τὰς λιποψυχίας καὶ πρὸ πάντων τοὺς τρόμους της. Τέλος ἐπιλέγω ὅτι ὁ θεωρητικὸς βίος δυνατὸν νὰ μὴ εἶνε ἄξιος ἐπιδοκιμασίας, ὅτε ἀπαλλάσσει ἡμᾶς παντὸς πρὸς τοὺς ἄλλους καθήκοντος, καί, ὅπως τύχῃ τῆς ἡσυχίας τῆς ψυχῆς, ἔστω καὶ ἐν μεγαλοφροσύνῃ, θυσιάζει τὴν φυσικὴν στοργήν, τὰ δυσχερῆ καθήκοντα, καὶ ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀγνότητος ἀπομακρύνεται φιλαύτως τοῦ βίου καὶ τοῦ κόσμου ἐφ' οὗ ἔθηκεν ἡμᾶς ὁ Θεός.

Καὶ ἄλλος ὅρος εὐδαιμονίας ὑπάρχει ὃν δὲν πρέπει νὰ παραμελῶμεν· εἶνε δ' οὗτος ἡ διάρκεια. Εὐτυχία μὴ διαρκοῦσα εἶνε ἁπλῶς ὄνειρον τῆς εὐτυχίας, ἀλλὰ δὲν εἶνε αὐτὴ ἡ εὐτυχία. Μήτηρ τις τὸ μειδίαμα μόνον τοῦ τέκνου της ἰδοῦσα καὶ ἀπολέσασα αὐτὸ πρὶν ἀκούσῃ τὴν θελκτικήν του λαλιάν, ὑπῆρξεν ἆρά γε εὐτυχὴς ἐκ τῆς ἐφημέρου ταύτης ἡδονῆς; Αἱ δραπέτιδες αὗται τῆς εὐτυχίας σκιαὶ προξενοῦσι περισσότερον ἄλγος ἢ εὐχαρίστησιν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ διάρκεια εἶνε σχετική, διότι πάντα ἔχουσι τέλος ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλὰ δι' ἕκαστον εἶδος ἀγαθῶν προωρισμένον εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπάρχει φυσική τις διάρκεια, ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, καὶ ἥτις εἶνε, ὡς εἰπεῖν, ἡ κανονικὴ αὐτῆς διάρκεια. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν πρέπει νὰ θλιβώμεθα διότι φεύγει ἡ νεότης, ἢ διότι μαραίνεται ἡ καλλονή, ἂν καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ διήρκεσαν ὅσον ἔπρεπε κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως· ἀλλ' ἐπιτρέπεται νὰ θρηνήσωμεν νεότητα προώρως ἐξαφανισθεῖσαν, δροσερὰν καλλονὴν ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς ἕνεκα δυστυχήματος ἀπολεσθεῖσαν. Τὸ μέτρον λοιπὸν ἐνταῦθα εἶνε ὁ χρόνος ὃν αὐτὴ ἡ φύσις φαίνεται προορίσασα εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. Ὡς πρὸς τὰ μὴ ἔχοντα δὲ ὡρισμένην διάρκειαν, οἷα ἡ ἀπόκτησις τοῦ πλούτου ἢ τῆς ἀρετῆς, εἶνε εὐτύχημα ἡ καθ' ὅλον τὸν βίον διατήρησις αὐτῶν καὶ δυστύχημα ἡ πρόωρος ἀπώλεια. Διὰ τοῦτο οἱ ἀρχαῖοι εὐλόγως ἔλεγον ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνώσκωμεν ἄν τις ἐγένετο εὐτυχής, πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἡ ἔλλειψις τῆς ἀσφαλείας τῆς εὐτυχίας, ἀποδεικνύουσα πρὸς ἄλλοις πόσον ἀτελὴς εἶνε καὶ ἡ μᾶλλον ἐξαίρετος τοῦ ἀνθρώπου εὐτυχία, ἀφ' οὗ μόνον μετὰ τὴν παρέλευσιν αὐτῆς ἐννοοῦμεν ὅτι ὑπῆρξε τελεία. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μέσον τι ὅπως ἐξασφαλίσῃ ὡς οἷόν τε τὸ μέλλον, προσηλούμενος εἰς τὰ ἧττον φθαρτὰ ἀγαθά, οἷα εἰσὶν ἡ ἐπιστήμη, ἡ σωφροσύνη, ἡ ἀρετή. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν καὶ ταῦτα τ' ἀγαθὰ δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένα ἀβεβαιότητος. Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ στερηθῶμεν τοῦ λογικοῦ ἡμῶν, ὅτι δὲν θὰ ὑποπέσωμεν εἰς πειρασμοὺς ὀλεθρίους εἰς τὴν ἀρετὴν ἡμῶν; ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀπὸ τὸν μάλιστα σώφρονα βίον δὲν πρέπει νὰ ἐλλείπῃ ἡ καρδία· ἡ δὲ καρδία οὐδέποτε δύναται νὰ ᾖ βεβαία περὶ τῆς αἰωνίας κτήσεως τῶν προσφιλῶν αὐτῇ ἀγαθῶν. Πάντοτε λοιπὸν θὰ μείνῃ μέρος τι ἄγνωστον, καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ μᾶλλον ἀσφαλὴς εὐτυχία θὰ ἔχῃ τὴν ἀτέλειάν της· ὁ σήμερον ζηλούμενος ἄνθρωπος αὔριον δυνατὸν νὰ ᾖ ἀντικείμενον γενικῆς συμπαθείας.

Τέλος ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς εἶνε ἐπίσης εἰς τῶν ὅρων τῆς εὐτυχίας, ἀφ' οὗ ἡ εὐτυχία εἶνε ὡς εἰπεῖν αὐτὴ ἡ ζωή. Κατ' ἀκολουθίαν, ἐν ἰσότητι περὶ τὰ ἄλλα, ὁ μακρότερος βίος εἶνε συγχρόνως καὶ ὁ εὐτυχέστερος· καὶ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς δυστύχημα τὴν πρόωρον κατάπαυσιν τῆς ζωῆς. Προχωρῶ περαιτέρω ἔτι, καὶ λέγω ὅτι ὁ ἄνθρωπος, νοῶν τὴν ἰδέαν διαρκείας ὑπερβαινούσης ἀπείρως τὴν μεγαλειτέραν διάρκειαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, καὶ ἀκουσίως ἔτι

συγκρίνει τὴν μίαν πρὸς τὴν ἄλλην, ἐν τῇ συγκρίσει δὲ ταύτῃ βλέπει τὴν μὲν ὡς μικροσκοπικὸν σημεῖον παρὰ τὴν δέ. Ἀλλ' ἕκαστος ἐμφορούμενος τῆς ἰδέας τῆς αἰωνιότητος θεωρεῖ ἀτελῆ πᾶσαν εὐδαιμονίαν πεπερασμένην. Ὅπως ἀπολαύσῃ αὐτῆς πλήρως, δέον νὰ περιορίσῃ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ εἰς τὰ ὅρια τοῦ γηΐνου βίου· ἀλλ' ἡ καρδία ἡμῶν καὶ ἡ σκέψις μετάγουσιν ἡμᾶς πρὸς τὴν αἰωνιότητα, ἄλλως τε ὅπως δώσωμεν εἰς τὸν βίον ἡμῶν ὑψηλοτέραν καὶ εὐγενεστέραν σημασίαν πρέπει νὰ ἐνεργῶμεν ὡσεὶ προωρίσθη οὗτος διὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἡ ἰδέα λοιπὸν αὕτη ἀναποδράστως παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς, ἀναγκάζουσα νὰ κατανοῶμεν τὴν σμικρότητα τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ ἑπομένως θλίβουσα ἡμᾶς. Οὕτω ἡ διάρκεια τοῦ βίου ἡμῶν, ἥτις εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν φυσικὴν ἡμῶν ἰδιοσυστασίαν, δὲν εἶνε καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς σκέψεως ἡμῶν καὶ τῆς ψυχῆς. Ὡς ὀργανικὰ ὄντα ἐζήσαμεν ἱκανῶς ἂν διανύσωμεν τὴν μέσην τοῦ βίου ἡλικίαν, ἀλλ' ὡς νοητικὰ ὄντα συγκρίνοντα τὸ σχετικὸν πρὸς τὸ ἀπόλυτον καὶ ἐννοοῦντα τὴν ἄπειρον αἰωνιότητα ἐζήσαμεν μίαν μόνην ἡμέραν καὶ αἰῶνα ἔτι ζήσαντες, καὶ ἂν ἡ τελευταία ὥρα τοῦ ἐπὶ γῆς βίου ἡμῶν εἶνε συγχρόνως ἡ τελευταία ὥρα τοῦ τελείου ἡμῶν βίου. Οὕτω δὲ τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν δυσαναλόγου οὔσης πρὸς ὅ,τι θεωροῦμεν ὡς εὔλογον διάρκειαν δυνατῆς ὑπάρξεως, τὸ βραχὺ τῆς ζωῆς εἶνε δυστύχημα· καὶ ἐκ τούτου δ' ἔτι ἡ ἐντελεστέρα εὐτυχία εἶνε σκιὰ εὐτυχίας, ἂν μὴ ἐπιτρέπηται ἡμῖν νὰ νοήσωμέν τι πέραν τοῦ γηΐνου βίου.

Συνάγοντες λοιπὸν πάσας τὰς ρηθείσας ἰδέας ὁρίζομεν τὴν εὐτυχίαν ὡς «τὴν ἁρμονικὴν καὶ διαρκῆ ἀνάπτυξιν πασῶν ἡμῶν τῶν δυνάμεων ἐν τῇ μᾶλλον ὑπερόχῳ αὐτῶν ἐνεργείᾳ».

Paul Janet.

Κ*

ΓΕΩΠΟΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ὅτι ἡ γεωργία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν μήτηρ καὶ τροφὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀέναος πάσης οἰκονομικῆς εὐεξίας πηγή, εἶνε γνωστὸν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς μὴ ἐπεξελθόντας τὰ ἔπη τοῦ Ἀσκραίου ἀοιδοῦ καὶ τὸν «Οἰκονομικὸν» τοῦ Ξενοφῶντος, ἵνα μηδὲν εἴπωμεν περὶ τῶν «Γεωπονικῶν» τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Ὁ Καβοὺρ καὶ ὁ Βίσμαρκ, πρὶν πρωταγωνιστήσωσιν ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ τῇ διπλωματίᾳ, ἠὐδοκίμησαν ἐν τῇ γεωπονικῇ τέχνῃ, ἀμφότεροι δὲ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀδύνατον νὰ ἀποδειχθῇ τις εὐδόκιμος πολιτικὸς πρὶν ἀποδειχθῇ εὐδόκιμος ἀγρονόμος. Καὶ ἐὰν μὴ εἶναι ὅλως ἀληθές, δὲν εἶναι ὅμως καὶ ὅλως ἀπίθανον τὸ παρά τινος δημοσιολόγου ἐσχάτως λεχθὲν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς νοτιοανατολικῆς χερσονήσου. Ἐρωτηθεὶς οὗτος, πότεροι θὰ κατισχύσωσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οἱ βραδεῖς καὶ ἀμβλεῖς τὸν νοῦν Βούλγαροι, ἢ οἱ ὀξεῖς τὸ πνεῦμα καὶ «ἔξυπνοι» Ἕλληνες, ἀπεκρίνατο ἀνενδοιάστως *οἱ Βούλγαροι*. Διατί; Διότι ἐν μὲν τῇ Βουλγαρίᾳ οὐδὲ ἐλαχίστη γῆς μοῖρα ὑπάρχει ἀγεώργητος, ἐν ᾧ τῆς Ἑλλάδος ἡ πλείστη κεῖται χέρσος. Σοφώτατα καὶ διδακτικώτατα περὶ γεωργίας παραγγέλματα ἐξήγγειλεν ἑκάστοτε ὁ Καβοὺρ, καὶ πολιτευόμενος καὶ ἰδιωτεύων. Ἕνια τῶν παραγγελμάτων τούτων παρατιθέμεθα ἐνθάδε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον συνοπτικῶς. «Ἐν τῇ γεωργίᾳ ἐκεῖνος κατ' ἐξοχὴν εὐδοκιμεῖ, ὅστις διέπει καὶ ἐπιβλέπει μόνος τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας». «Ὅτι ἡ ἔλλειψις κεφαλαίων εἶναι ἐκ τῶν κυριωτάτων αἰτιῶν τῆς μικρᾶς ἐπιδόσεως τῆς γεωργίας, γνωστὸν τοῖς πᾶσιν· ἐξετάσατε τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν πασῶν τῶν χωρῶν καὶ θὰ ἴδητε ὅτι ἀπανταχοῦ αἱ γαῖαι εἶναι μείζονος ἢ ἐλάσσονος τιμῆς ἄξιαι ἀναλόγως πρὸς τοὺς ἀποφερομένους καρποὺς καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν πληθὺν ἢ τὴν ὀλιγότητα τῶν κεφαλαίων». «Πᾶσα ἐπιχείρησις, τείνουσα εἰς ἀλλοίωσιν τῶν παλαιῶν ἐθίμων τῶν γεωργῶν, προσκόπτει συνήθως εἰς τὴν ἀντίπραξιν τοῦ ὑπὸ πολλῶν προλήψεων ταλαιπωρουμένου ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ». «Ἡ ἄμεσος ἀνάμιξις τῆς κυβερνήσεως διὰ συστάσεως βραβείων καὶ ἄλλων χορηγιῶν, εἶναι, κατ' ἐμὴν κρίσιν, βλαβερά· πέποιθα ὅτι οἱαδήποτε ἀγρονομικὴ ἐπιχείρησις, τυγχάνουσα τῆς κυβερνητικῆς ἐπικουρίας, ἐμπνέει εἰς τοὺς ἀγρότας ὑποψίαν καὶ δυσπιστίαν, οὐδεμίαν δὲ ἐμποιεῖ αὐτοῖς εὐγενῆ παρόρμησιν. Συντελεστικώτεραι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας εἶναι αἱ ἀγροτικαὶ ἐκθέσεις, δι' ὧν ἔρχονται πρὸς ἀλλήλους εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ συνάφειαν οἱ γεωργοὶ πολλῶν δήμων καὶ ἐπαρχιῶν. Τὸ μέγιστον ἐμπόδιον εἰς τὴν προκοπὴν τῆς γεωπονίας ἀποδοτέον κυρίως εἰς τὴν μόνωσιν αὐτῶν τούτων τῶν γεωργῶν, οἵτινες σπανίως διαμείβουσι πρὸς ἀλλήλους τὰς ἰδίας θεωρίας. Πᾶς ἕκαστος γεωργὸς νομίζει ὅτι ποιεῖται χρῆσιν τῆς ἀρίστης καὶ λυσιτελεστάτης μεθόδου. Οὐδένα πώποτε ἀπήντησα ἀγρονόμον, μὴ ἔχοντα τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ὁ κράτιστος τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἀγρονόμων, μὴ κατακρίνοντα δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σφοδρῶς τὸν ἑαυτοῦ γείτονα. Ἡ ἀπομόνωσις αὕτη συνεπάγεται τὴν παραπολὺ βραδεῖαν τῆς γεωργίας πρόοδον· κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, ἡ θαυμασία γεωπονικὴ ἐπίδοσις τῶν Ἄγγλων ὀφείλεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς ἀπανταχοῦ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἀγροτικὰς ὁμηγύρεις· ἐν Ἀγγλίᾳ ὑπάρχει ἀπὸ πολλοῦ ἱδρυμένη Γενικὴ Γεωργικὴ Ἑταιρία, ἧς οἱ ἑταῖροι ποιοῦνται ἅπαξ τοῦ ἔτους γενικὴν συνέλευσιν· ἐν πάσῃ βρετανικῇ

κώμη ὑπάρχει προσέτι Γεωργικὸς Σύλλογος, ἐπιμελόμενος τῶν ἀγροτικῶν συμφερόντων τῆς οἰκείας περιφερείας». «Τί εἶναι ἡ γεωργία; Εἶναι τέχνη βιομηχανική, οὐχὶ πλέον πολύπλοκος, οὐχὶ πλέον βαθεῖα ἢ ὅσον αἱ ἄλλαι τέχναι· μανθάνεται δὲ αὕτη οὐχὶ ἐν τοῖς δημοσίοις παιδευτηρίοις, ἀλλ' ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς σχολαῖς, ἐν αἷς διδάσκεται πρακτικῶς. Ἡ Σκωτία εἶναι ἴσως σήμερον ἡ γεωπονικῶς μᾶλλον ἀνεπτυγμένη χώρα τῆς οἰκουμένης, ἔνθα ἡ ἐπιστημονικὴ ἀγρονομία ἐποιήσατο τὴν μεγίστην ἐπίδοσιν· τεκμήριον δέ, ὅτι ἐν πάσαις ταῖς κυριωτέραις τῆς Σκωτίας πόλεσι εὕρηνται πάμπολλοι χημικοὶ ἀγρονόμοι, οἵτινες ἀναλύουσι τὸ χῶμα ἐπ' ἀγαθῷ τῶν γεωργῶν—καὶ ὅμως οὐδαμοῦ τῆς Σκωτίας ὑφίσταται δημοσία γεωργικὴ Σχολὴ ὡς ἡ ἡμετέρα ἐν Βεναρίᾳ. Ἡμεῖς χρῆζομεν ἐπὶ πᾶσι πρακτικῶν ἀγρονόμων, νομίζω δὲ ὅτι δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ κατασταθῶμεν χρήσιμοι πρὸς τὴν ἡμετέραν γεωργίαν. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὁπόση εἶναι ἡ πληθὺς τῶν ἐπιστημονικῶν στοιχειωδῶν γνώσεων, δι' ὧν θὰ ἐφωτίζομεν τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν· εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἑπομένως ἐὰν ἔν τισι γυμνασίοις ἐνεκαινίζοντο στοιχειώδη ἐπιστημονικὰ μαθήματα ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν γεωργῶν, λέγων δὲ «στοιχειώδη ἐπιστημονικὰ μαθήματα» ἐννοῶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀγροτικῆς χημείας, τῆς φυτικῆς φυσιολογίας, μετεωρολογίας καὶ ἀγρονομίας. Αἱ γενικαὶ αὗται θεωρητικαὶ γνώσεις θὰ ἐγονιμοποιοῦντο ὕστερον διὰ τῆς ἐμπειρικῆς διδασκαλίας». Καὶ πάλιν: «Πᾶν ἄλλο διανοοῦμαι ἢ ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς γεωργίας εἶναι χρῆμα ἀνωφελές· ἀλλ' ἡ γεωργικὴ ἐκπαίδευσις ἀδύνατον νὰ ἀποβῇ τελεία, ἐὰν μὴ ἄρξηται καὶ μὴ συντελεσθῇ ἐν τοῖς ἀγροῖς. Ἡ ἵδρυσις κεντρικοῦ Γεωργικοῦ Συνεδρίου, ἣν ὑφηγοῦνται πολλοὶ τῶν βουλευτῶν, φαίνεταί μοι ἥκιστα λυσιτελής· ἀπ' ἐναντίας ἡ γεωργία θὰ ἐπορίζετο οὐ μικρὰν ὠφέλειαν ἐκ τῆς ἐλευθέρας συστάσεως ἐπιχωρίων ἐπαρχιακῶν Συλλόγων, οἵτινες, συνερχόμενοι ἐπὶ δεδομένων περιστάσεων εἰς κοινὰς ὁμηγύρεις, θὰ ἠρεύνων πάντα τὰ εἰς τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας ἀναγόμενα ζητήματα.»

Οὐχὶ ἄλλως ἐδίδαξε καὶ διδάσκει περὶ τῆς γεωργίας ὁ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ γερμανικοῦ κράτους. «Οἱ γεωπόνοι (ἔλεγεν ὁ Βίσμαρκ τῷ 1879) ὑπερέχουσιν ἐν γένει τῶν ἄλλων κατοίκων κατὰ τοῦτο ὅτι εἶναι ὑπομενητικοί, καρτερικοί, πιστοὶ εἰς τὸ κράτος καὶ ἐμπεφορημένοι συντηρητικῶν φιλελευθέρων αἰσθημάτων. Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἔχει κατ' ἐξοχὴν τάσιν συντηρητικὴν καὶ διασωστικήν, χορηγεῖ εἰς τὸ κράτος τὴν ἀσφάλειαν τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τοῦ φόρου, ἐν περιπτώσει δὲ κινδύνου, ὁ πληθυσμὸς οὗτος εἶναι ἡ μόνη ἀσφαλὴς πηγή, ἐξ ἧς τὸ κράτος δύναται νὰ πορισθῇ τοὺς ἀναγκαίους πόρους· ἐγὼ σημαίνομαι ὅτι ἀνήκω εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀγρονόμων». Καὶ βραδύτερον, τῷ 1881, ἔλεγεν ὁ Βίσμαρκ· «Ἡ ἐν ἀγροῖς δίαιτα εἶναι ἧττον δαπανηρά, οἱ δὲ αὐτόθι ἐνδεεῖς καὶ πτωχοὶ τυγχάνουσιν εὐκολωτέρας βοηθείας καὶ φιλανθρωποτέρας περιθάλψεως. Ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν, ἔνθα ὁ πένης οὐδὲ ἕνα ἴσως γινώσκει ἐκ τῶν ἑκατοντακισχιλίων περὶ αὐτὸν ἀνθρώπων, γινώσκει δὲ μόνον τοὺς ἀψύχους τῶν οἰκιῶν τοίχους καὶ τῶν ὁδῶν τὸ λιθόστρωτον, ἡ τύχη τοῦ ἀθλίου τούτου πλάσματος εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ χείρων ἢ ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς κώμαις, ὅπου πάντων τὰ πρόσωπα εἶναι ἀλλήλοις γνωστὰ καὶ γνώριμα· ἐν τοῖς ἀγροῖς ἡ ἀστοργία καὶ ἡ ἀναλγησία πρὸς τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰ παθήματα τῶν πτωχῶν εἶναι ὁπωσδήποτε μαλακώτερα ἢ ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι. Τίς ἐξ ὑμῶν, Κύριοι, θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ μείζονα τῆς ἰδίας αὐτοῦ μονώσεως συναίσθησιν ἢ διατρίβων ἐν πόλει, ἐξ ἑκατοντακισχιλίων κατοίκων, ἔνθα νὰ μὴ ἔχῃ μηδεμίαν πρὸς ζῶσαν ψυχὴν γνωριμίαν; Τοιαύτην τινὰ μόνωσιν δὲν θὰ ᾐσθάνετο οὐδὲ ἐὰν ἐτύγχανεν εὑρισκόμενος μόνος μονώτατος ἐντὸς ἐρήμου καὶ ζοφεροῦ δάσους. Αὐτὸ τοῦτο ἁρμόζει λεγόμενον καὶ περὶ τῶν πτωχῶν τῶν μεγάλων πόλεων.» Ὁ Βίσμαρκ ἀσμενίζει πολλάκις ἐξαίρων τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἀγροίκου βίου, ἐντεῦθεν δὲ ἴσως καὶ ἡ εἰλικρινὴς τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ἀγροικία, ἥτις ὅμως, σκοπουμένων τῶν φιλογεωργικῶν ἐλατηρίων, σπανίως ἐκτρέπεται εἰς σκαιότητα. Ὁ ἀγρότης εἶναι κατὰ τὸν Βίσμαρκ ἀληθὲς πρότυπον «εὐπειθοῦς, πειθαρχικοῦ καὶ ὑγιοῦς τὸν νοῦν πολίτου.» «Πᾶσα τοῦ κράτους ἡ εὐδαιμονία ἐξήρτηται κατὰ μέγιστον μέρος ἐκ τῆς γεωπονίας. Ὁ ἀγρότης δὲν κατασκευάζει καινουργῆ ἐνδύματα, εἰμὴ ὀσάκις εὐπορῇ χρημάτων· ἔχει δὲ καὶ τὸ μέγα τοῦτο προτέρημα, ὅτι συναρμόζεται πρὸς τὰς περιστάσεις· ἐὰν μὴ περισσεύωσιν αὐτῷ ἱκανὰ χρήματα ἵνα ἀγοράσῃ κρέας, ἀρκεῖται εἰς τὸν τυρόν, ἐὰν ἀπορῇ τυροῦ, λαμβάνει βούτυρον, ἐὰν στερῆται βουτύρου, τρώγει προθύμως καὶ ἀσμένως ξηρὸν ἄρτον, καὶ βαίνει ἐπὶ τὰ πρόσω ὅπως δύναται. Οὐδὲν ἀληθέστερον τῆς παροιμίας «ὅταν ὁ ἀγρότης πλουτῇ, ἅπαντες σὺν αὐτῷ πλουτοῦσι». Τῷ 1884 ἔλαβεν ἀφορμὴν ὁ Βίσμαρκ νὰ ὑποδείξῃ ἔτι ἐμφαντικώτερον τὰ ἐκ τῆς γεωργίας ἀγαθά. «Ἀρχιγραμματεὺς τῆς αὐτοκρατορίας καὶ πρόεδρος ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ὀλιγωρῶν τῆς γεωργίας καθίσταται ὅλως ἄχρηστος καὶ δέον παραχρῆμα νὰ ἀποπέμπηται. Ἐκ τῶν 45 ἑκατομμυρίων Γερμανῶν, ὑπάρχουσι 25 ἑκατομμύρια ὧν τὰ συμφέροντα προκόπτουσιν ἢ πάσχουσιν ἐκ τῆς ἐπιδόσεως ἢ ἐκ τῶν παθημάτων τῆς γεωργίας. Ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι αἱ δύο μεγάλαι ἀρτηρίαι τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν ὀργανισμοῦ. Ἐὰν μὴ ἐλάμβανον πρόνοιαν ὑπὲρ τῶν δύο τούτων ζωτικῶν τοῦ κράτους μοχλῶν, θὰ ἡμάρτανον εἰς τὴν ἐμὴν συνείδησιν, θὰ ἐξέπιπτον ἀπέναντι τῆς κοινῆς γνώμης, οὐδὲ θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀπολογηθῶ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Ἐὰν μὴ ἐφρόντιζον ὑπὲρ τῆς γεωργίας, ἡ Βουλὴ δικαίως καὶ εἰκότως θὰ μὲ ἐξεδίωκεν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου. Θὰ ὑπελάμβανον τιμήν μου νὰ παραδώσω μαθήματα ἀγρονομίας, οὐδεμίαν δὲ ποιοῦμαι ὑπερβολὴν λέγων ὅτι εἰς οὐδένα βουλευτήν, ἄπειρον τῆς γεωργίας, θὰ ἐπέτρεπον νὰ παρεδρεύῃ ἐνταῦθα. Ἐὰν ὑπῆρχε νόμος, καθ' ὃν οἱ ἐν Πρωσσίᾳ ὑπουργοὶ ὤφειλον νὰ μετέλθωσι τοῦ ἀγρονόμου τὸ ἐπιτήδευμα πρὶν τύχωσι τοῦ ὑπουργικοῦ ἀξιώματος, καὶ καθ' ὃν ὁ πρωθυπουργὸς ἔδει ἐξ ἁπαντος νὰ ἦναι προησκημένος περὶ τὴν ἀγρονομικὴν τέχνην, ὁ νόμος οὗτος, κατ' ἐμέ, οὔτε παράλογος θὰ ἦτο οὔτε ἄδικος.»

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Ὁ κόσμος ἐτελείωσε! Τοῦτο τοὐλάχιστον ἐπιστεύετο ἐν Μαδρίτῃ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ κατὰ τὴν 24 Ἰουνίου ἐ.ἔ. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔμελλεν ὁ ἥλιος ν' ἀνατείλῃ τὴν δευτέραν πρωϊνὴν ὥραν, καὶ οὕτω νὰ ἐπιταχύνῃ τὸν χρόνον τῆς ἐργασίας καὶ τῶν κόπων διὰ τοὺς δυστυχεῖς θνητούς. Ὅπως ἀπολαύσωσι τοῦ θεάματος τούτου συνοιθροίσθησαν πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ περιέργων Ἱσπανῶν ἐπὶ ὄρους εὑρισκομένου εἰς τὰ περίχωρα τῆς Μαδρίτης. Καὶ ναὶ μὲν ὁ ἥλιος δὲν ἠὐδόκησε ν' ἀλλάξῃ τὰς συνηθείας αὐτοῦ, ἐπάνησαν ὅμως εἰς τὰ νέφη ὅλοι οἱ ἅγιοι τοῦ Παραδείσου, τὸ θαῦμα δὲ τοῦτο κατὰ τὸν ἱσπανικὸν λαὸν εἶναι ἀλάνθαστον τεκμήριον τοῦ προσεχοῦς τέλους τοῦ κόσμου. Τὸν περίπατον τοῦτον ἐπὶ τὰ ὄρη τῆς Μαδρίτης καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἁγίου Πέτρου μεθ' ὅλου τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ ἐπηκολούθησαν ἄφθονοι σπονδαὶ ἐν Μαδρίτῃ, ἐκ τούτου δὲ δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἐπρόκειτο πολλῷ πλέον περὶ τῆς δίψης τῶν Ἱσπανῶν ἢ περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ὅστις ἔτι καὶ νῦν ὑπάρχει καὶ ἐπὶ πολὺ ἔτι θέλει ὑπάρξῃ, οὐδενὸς τεκμηρίου δεικνύοντος τὴν ἀλλοίωσιν ἢ ἀποσύνθεσιν τῶν στοιχείων αὐτοῦ.

Οὐ μόνον πάντοτε ἐπίστευσεν ὁ κόσμος εἰς τὴν προσεχῆ ἔκλειψιν τῆς γῆς, ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ὑπῆρξεν μάλιστα ἓν τῶν εὐφορωτέρων θεμάτων τῆς δεισιδαιμονίας τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐπίστευον εἰς γενικὸν ἐμπρησμόν, ὅστις ἤθελε μεταβάλῃ τὸν πλανήτην ἡμῶν εἰς σωρείαν τέφρας· ἦτο δὲ πολὺ δίκαιον μετὰ τὸν κατακλυσμὸν νὰ λάβῃ μέρος καὶ τὸ πῦρ εἰς τὴν τελικὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ κόσμου τούτου. Τὴν ἰδέαν ταύτην τοῦ πυρὸς ἀναπτύσσει καὶ ὁ Ὀβίδιος διηγούμενος τὰς δυστυχίας τοῦ νέου Φαέθωνος τοῦ δδηγοῦντος τὴν ἅμαξαν τοῦ Ἡλίου καὶ παρ' ὀλίγον καίοντος τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ, ὅπως δείξῃ αὐτοῖς τὸν ἥλιον ἐκ τοῦ πλησίον. Κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ τέλος τοῦ κόσμου ἦτο ἐκ τῶν ἰδεῶν τοῦ συρμοῦ, τούτου δὲ ἕνεκεν οἱ πλούσιοι ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ δωρῶσι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν εἰς τὰς μονάς, πρὸς ἐξιλασμὸν τῶν ἁμαρτιῶν των.

* *
*

Ὅτι ὁ κόσμος ποτὲ θὰ τελειώσῃ, τοῦτο πιθανώτατον, λέγοντες δὲ κόσμον ἐννοοῦμεν τὸν ἐπίγειον. Ὁ πλανήτης ἡμῶν οὐδένα ἔχει δικαίωμα νὰ ἐλπίζῃ αἰώνιον ζωὴν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὡς νεκρὸς πλανήτης δύναται νὰ ὑπάρξῃ, πιθανὸν ἐπ' ἄπειρον, οἱ κάτοικοι ὅμως αὐτοῦ ἀναμφιβόλως ἡμέραν τινὰ θὰ ἀφανισθῶσι. Γνωρίζω ὅτι ἡ προφητεία αὕτη πολλοὺς θὰ λυπήσῃ, πρέπει ὅμως οὗτοι νὰ συνειθίσωσι νὰ φαντάζωνται τὴν γῆν ἄνευ κατοίκων, καὶ πρὸ πάντων ἄνευ ἀνθρώπων. Ὅ,τι ἔλαβεν ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος, τὸ ἀνθρώπινον δὲ γένος θὰ ἀφανισθῇ ὡς καὶ τόσα ἄλλα εἴδη, ὁ δὲ ἔμψυχος κόσμος ὁ διαρκῶς μεταμορφούμενος καὶ ἀφανιζόμενος θὰ ἐκλείψῃ ἐντελῶς, θὰ διατηρηθῇ ὅμως τὸ σύμπαν, ὅπερ εἶναι αἰώνιον καὶ ἀτελείωτον. Ἂς ἀναθαρρήσωσιν ἐντούτοις οἱ φιλόζωοι τῶν ἀνθρώπων· πολύς, ἄπειρος, θὰ διέλθῃ ἔτι χρόνος μέχρις οὗ καὶ ὁ τελευταῖος τῶν ἀνθρώπων ἐκλείψῃ· οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐφαντάζοντο τὸ τέλος τοῦ κόσμου μετὰ 36,000 ἐτῶν, οὕτως ὥστε ἐν ἀνέσει δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν αὐτό. Ἐξ ἄλλου τοσάκις διεψεύσθησαν μέχρι τοῦδε αἱ διάφοροι προφητεῖαι περὶ τοῦ τέλους τοῦ κόσμου, ὥστε μικρὰν πρέπει νὰ δίδῃ τις πίστιν εἰς προφητείας καὶ μόνον προφητείας.

* *
*

Ἀφ' οὗ ἅπαξ παρεδέχθημεν ὅτι ἡμέραν τινὰ θ' ἀφανισθῶμεν, ἐξετάσωμεν νῦν τὸν τρόπον. Ὅτι τὸ τέλος τῆς γῆς θὰ ἐπέλθῃ διὰ τοῦ πυρός, ὅπως ἐπὶ μακρὸν ἐπιστεύθη, τὸ θεωρῶ ἀπίθανον· ἡ σφαῖρά μας βαθμηδὸν καταψύχεται, ὥστε πολλῷ μεγαλείτεραι πιθανότητες ὑπάρχουσιν νὰ ἀποθάνωμεν παγωμένοι ἢ κεκαυμένοι. Ὑπάρχει ἐν τούτοις τὸ οὐράνιον πῦρ, ὅπερ θὰ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὴν μεγάλην ταύτην ἀποτέφρωσιν, διὰ κομήτου ἀπαντῶντος τὴν γῆν κατὰ τὴν τροχιὰν αὐτοῦ. Ὁ ἐλάχιστος κομήτης ἁπλῶς ἐπιψαύων ἡμᾶς ἤθελεν ἀναπτύξῃ θερμοκρασίαν ἀπίστευτον, μεταβαλὼν δὲ ἡμᾶς εἰς κόνιν ἤθελε διασκορπίσῃ εἰς τὸ ἄπειρον, χωρὶς νὰ μείνῃ οὐδεμία ἐφημερὶς ὅπως διηγηθῇ εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν ἀτυχῆ τῆς γῆς ἱστορίαν. Τὸ τέλος τοῦ κόσμου διὰ κομήτου τινὸς θὰ ἦτο πολὺ εὐάρεστον, τὸ μέσον θὲ ἦτο πρόσφορον, τὸ δὲ θέαμα μεγαλοπρεπές, δυστυχῶς ὅμως ἐπὶ μικρὸν ἠθέλομεν ἀπολαύσῃ αὐτοῦ.

Ὡς ἀνωτέρω παρετηρήσαμεν, ὑπάρχουσιν ἐντούτοις πολλαὶ πιθανότητες τὰ πράγματα νὰ λάβωσιν τροπὴν πολὺ βραδυτέραν καὶ δυσαρεστοτέραν, ἐὰν θέλετε, καὶ ὀλιγώτερον μεγαλοπρεπῆ. Καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα ὁ θάνατος ὁ περιμένων ἡμᾶς θὰ εἶναι ὁ θάνατος τοῦ ἀσθενοῦντος, τοῦ γεγηρακότος, τοῦ ἀσφυκτιῶντος. Πολλὰ ἔχομεν ἤδη τεκμήρια μαρασμοῦ καὶ γήρατος, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκφυλίζεται, μαραίνεται, ἡ δὲ ζωτικότης αὐτοῦ κατατρίβεται ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι. Εἴμεθα λοιπὸν καταδεδικασμένοι εἰς προοδευτικὸν μαρασμόν, τείνοντα νὰ μεταβάλῃ ἡμᾶς εἰς ὄντα μηχανικῶς μόνον κινούμενα. Ἀφ' οὗ δὲ φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καθ' ὃ ἡ ἀνθρωπότης μικρὰν θὰ ἔχῃ πλέον ἀξίαν, θὰ ἐπέλθῃ καὶ τὸ τελευταῖον κτύπημα. Τὰ φυτὰ θ' ἀφανισθῶσι ἀπὸ τῆς σφαίρας ἡμῶν, τὰ τελευταῖα δένδρα θὰ κοπῶσι πρὸς κατασκευὴν τῶν τελευταίων λεωφορείων, τὰ δενδρύλλια καὶ χόρτα θὰ ἀντικαταστήσωσι τοὺς γαιάνθρακας, ἀφ' οὗ τὰ ἀνθρακωρυχεῖα ἐντελῶς ἐξαντληθῶσι, καὶ ὁ πλανήτης ἡμῶν θὰ καταντήσῃ οὕτως ἐντελῶς φαλακρός, δὲν θὰ εὑρίσκεται δὲ ἐπ' αὐτοῦ οὐδὲ ἄχυρον πρὸς κατασκευὴν σκιαδίων. Ἡ χημικὴ συνθεσις τῆς ἀτμοσφαίρας θέλει τότε ἐντελῶς ἀλλοιωθῇ· τῶν φυτῶν μὴ ὑπαρχόντων πλέον πρὸς συμπύκνωσιν τοῦ ἀφ' ἡμῶν ἀποβαλλομένου ἄνθρακος, τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ θέλει συσσωρευθῇ εἰς τὸν ἀέρα ἐν τοσαύτῃ ποσότητι, ὥστε δὲν θὰ δυνάμεθα πλέον νὰ ἀναπνεύσωμεν καὶ πᾶσα ζωὴ θὰ εἶναι ἀδύνατος. Ὅταν δὲ οἱ μᾶλλον ἀντέχοντες τῶν θνητῶν δαπανήσωσι καὶ τὰ τελευταῖα γραμμάρια τοῦ ὀξυγόνου, θέλουσι πέσῃ καὶ οὗτοι ὅπως μὴ πλέον ἐγερθῶσιν, ἡ δὲ ἀνθρωπότης θέλει παντελῶς ἐκλείψῃ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Θὰ ἠδυνάμεθα, ἐὰν θέλετε, πτεροῦντες ὀλίγον τὴν φαντασίαν νὰ προβῶμεν καὶ περαιτέρω εἰς τὰς ὑποθέσεις ἡμῶν· ἠδυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν γῆν ἐπαναρχίζουσαν τὸν ζωϊκὸν αὐτῆς κύκλον, ἠδυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν νέα δάση ἀναπτυσσόμενα εἰς τὰς ἀπογυμνωθείσας παρ' ἡμῶν ἐρήμους, νέους δὲ ἀνθρώπους γεννωμένους παρὰ τῶν μικροβίων ἀνταποδιδόντων εἰς τοὺς μᾶλλον ἀσπόνδους αὐτῶν ἐχθροὺς καλὸν ἀντὶ κακοῦ καὶ μεταδιδόντων τὴν ζωὴν εἰς μεταγενεστέρους ἡμῶν ἀδελφούς.....

—

Τὸ πῦρ καὶ οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἦσαν θάνατος ἐντιμότερος καὶ κολακευτικώτερος τοῦ ἀναιμικοῦ καὶ ἀσφυκτικοῦ θανάτου ὃν ἄνω περιγράφομεν· ὁ θάνατος ὅμως οὗτος εἶναι ὁ φυσικώτερος, καὶ τούτου ἕνεκεν ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν αὐτόν, ἂν καὶ εἰς πολλοὺς θὰ ἀπαρέσῃ· τούτους συμβουλεύομεν νὰ ἐμμείνωσιν εἰς τὰς ἰδέας των καὶ νὰ φαντασθῶσι τὸ τέλος τοῦ κόσμου ὅπως ἂν αὐτοῖς ἀρέσκῃ. Θεωρίας στηριζομένας ἐπὶ ὑποθέσεων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιβάλωμεν.

Ἐν Κερκύρᾳ. Ι. Η. Π.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Περὶ τοῦ ἄρτι ἀποθανόντος διασήμου κλειδοκυμβαλιστοῦ Λίστ ἀναφέρονται πολλὰ ἀνέκδοτα.

Ὁ Λίστ δὲν ἦτο μόνον ἔξοχος τεχνίτης ἀλλὰ ἐκέκτητο καὶ πλήρη συναίσθησιν τῆς μουσικῆς μεγαλοφυΐας του. Ῥῶσσος στρατηγός, ἰδών ποτε τὸν Λίστ κεκοσμημένον διὰ πολλῶν παρασήμων, ἠρώτησεν αὐτὸν εἰρωνικῶς ἀντὶ τίνων ὑπηρεσιῶν ἔτυχε τοσούτων διακρίσεων. «Ἐγὼ δὲν ὑπηρετῶ ἀλλ' ἄρχω»—ἀπεκρίνατο ἀγερώχως ὁ τεχνίτης.

Νέον ὄντα καὶ δημοσίας ποιούμενον παραστάσεις ἠρώτησε τὸν Λίστ τοῦ περιωνύμου ἀρχιγραμματέως πρίγκιπος Μετερνίχου ἡ σύζυγος.—Κύριε Λίστ, πιστεύω ὅτι κάμνετε καλαῖς δουλειαῖς.

—Ὄχι, Κυρία, δὲν κάμνω δουλειαῖς ἀλλὰ μουσικήν, ὑπέλαβεν ὁ κλειδοκυμβαλιστής. Ἄλλως δὲ ἡ πριγκίπισσα Μετερνίχου δὲν διέπρεπεν ἐπὶ ὑπερβολικῇ τρόπων ἀβρότητι· περὶ αὐτῆς ἔλεγεν ὁ σύζυγός της «τὴν ἐνυμφεύθην ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα καὶ νὰ τὴν ἀναθρέψω».

Ἐνίοτε ὅμως ὁ Λίστ δὲν ἀπέστεργε καὶ τὰ λεπτὰ κολακεύματα. Ὁ Ναπολέων Γ', ὅστις ἠὐνόει ἰδιαζόντως τὸν Λίστ, γενομένου ἐν καιρῷ δείπνου λόγου περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ δεῖνος καὶ δεῖνος, εἶπε «καὶ ἐμοῦ, Κύριε Λίστ, ὁ βίος διήνυσεν ἤδη ἡμισυν αἰῶνα.»

—Ὄχι, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ δαιμόνιος κλειδοκυμβαλιστής, ὑμεῖς εἶσθε ὅλος ὁ αἰών.

Ὁ Ναπολέων, ἡδέως ἀκούσας τὸν κολακευτικὸν τοῦτον λόγον, ἔστειλε τῇ ἐπαύριον εἰς τὸν Λίστ τὸ παράσημον τῶν ταξιαρχῶν τῆς Λεγεῶνος.

Ὁ χρόνος εἶνε θησαυρός, τὸν ὁποῖον ἄλλοι μὲν δαπανῶσιν ἐπ' ἀγαθῷ, ἄλλοι δὲ σπαταλῶσι. Οὐδὲν εἶνε μᾶλλον ἐπονείδιστον γέροντος, ὅστις ὅπως δείξῃ ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἔζησεν δὲν φέρει ἄλλας μαρτυρίας ἢ τὴν ἡλικίαν του. (Σενέκας)

Ἡ τιμὴ ἀπαγορεύει πολλάκις πράξεις, τὰς ὁποίας ἐπιτρέπει ὁ νόμος.

Πολλοὶ φιλόσοφοι γράφουσι βιβλία συμβουλεύοντες τοὺς ἄλλους νὰ περιφρονῶσι τὴν δόξαν· καὶ ὅμως αὐτοὶ θέτουσι τὸ ὄνομά των ἐπὶ τῶν βιβλίων αὐτῶν. (Κικέρων)

Οὐδὲν καταδεικνύει ἐμφανέστερον τὸν χαρακτῆρα ἀνθρώπου τινὸς ἢ ὁ τρόπος καθ' ὃν προσφέρεται πρὸς τὰς γυναῖκας.

Ἡ μεταξὺ δύο γυναικῶν ὑφισταμένη φιλία εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνωμοσία κατὰ τρίτης τινός.

(Κὰρρ)

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886—529.